

Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2009

Sammenskrevet og redigeret af TIMME NYEGAARD & MIKKEL WILLEMOES

Mosehornugle. Foto: Helge Sørensen.

Rapport nr. 12 om Danmarks truede og sjældne ynglefugle fra DOF's Caretakerprojekt.

Indledning

Nærværende rapport er den 12. årsstatus for Danmarks truede og sjældne ynglefugle. Rapporten er sammensat af bidrag fra en række frivillige artscaretakere, sammenskrevet og fagligt kvalitetssikret under redaktion af Timme Nyegaard og Mikkel Willemoes.

Årsrapporten 2009 er publiceret på DOF's hjemmeside (www.dof.dk/caretaker) og forventes sidst i 2010 desuden publiceret i værket Fugleåret 2009, ligesom det også var tilfældet med de tre seneste årsrapporter.

Alle artscaretakere takkes varmt for et godt samarbejde omkring dataindsamlingen. Der er kommet en del nye artsansvarlige caretakere til, særligt i forbindelse med den ændrede artsliste i projektet, se mere nedenfor. Iben Høve Sørensen har i 2009 været artsansvarlig for lærkefalk og pirol. Fra og med 2010 er sidstnævnte dog skiftet ud med brushane, og pirol dækkes fremover af Børge Rasmussen. Erik Groth-Andersen er nyttilkommet artsansvarlig for svaleklire og Ursula Burmann for drosselrørsanger. Fra og med

2010 vil Ursula desuden være artsansvarlig for hede-lærke. Klaus Dichmann er ny artsansvarlig for perleugle, Lars Hansen har udvidet sin caretakervirksomhed med baltisk sildemåge og Egon Østergaard med vendedals. Fra og med 2010 er Ole F. Jensen artsansvarlig caretaker for natravn. Den aktuelle liste over artsansvarlige caretakere er vist i Tabel 1.

Ligeledes takkes alle observatører, der efter mange timers feltarbejde har leveret deres registreringer af ynglefugle til projektet eller gennem DOFbasen. Thomas Nordby takkes for at have læst sproglig korrektur på rapporten. Endelig skal der rettes en stor tak til Aage V. Jensens Fonde for den økonomiske støtte til projektet, som har muliggjort DOF's indsamling af data om de sjældne og truede ynglefugle samt udgivelsen af nærværende rapport.

Følgende arter har ikke været dækket i 2009 og er derfor ikke omfattet af denne rapport: sangsvane, rødhovedet and, splitterne og natravn.

Tabel 1. Sammenfatning af resultaterne af overvågningen af de truede og sjældne ynglefugle i 2009. Under dækning angiver +++, at arten vurderes godt dækket (alle ynglepar er formodentlig registreret), ++ angiver en middelhøjt dækning (alle ynglepar kunne ikke registreres, men tilfredsstillende nok til at vurdere bestandsstørrelsen), + angiver en dårlig dækning (kun tilfældige yngleforekomster er kendt), der ikke er tilstrækkelig til at foretage en bestandsvurdering ud fra og - angiver projekter, der ikke er modtaget bestandsopgørelse for i 2009. I sidste kolonne er de artsansvarlige caretakere nævnt samt det totale antal deltagere i caretakergruppen for arten angivet, begge dele pr. 1/3-2010. Bemærk, at der fra og med 2009 er sket en større udskiftning i både arter og artscaretakere.

Art	Ynglepar	Lokaliteter	Dækning	Artscaretakere og gruppestørrelse
Mallemuk <i>Fulmarus glacialis</i>	0	0	+++	Albert Schmidt (1)
Sort stork <i>Ciconia nigra</i>	0	0	++	Jørgen Jensen (1)
Hvid stork <i>Ciconia ciconia</i>	0*	0*	+++	Hans Skov (1)
Skkestork <i>Platalea leucorodia</i>	59	3	++	Jan Skriver (1)
Sangsvane <i>Cygnus cygnus</i>	-	-	-	Bjarke Laubek (1)
Rødhovedet and <i>Netta rufina</i>				Ingen caretakere
Stor skallesluger <i>Mergus merganser</i>	47-60	31	++	Jan Blichert-Hansen (16)
Rød glente <i>Milvus milvus</i>	81-92	81-92	++	Gert Hjembæk (31)
Havørn <i>Haliaeetus albicilla</i>	28	28	+++	Erik Ehmsen (38)
Blå kærhøg <i>Circus cyaneus</i>	0	0	++	Keld Bakken (1)
Hedehøg <i>Circus pygargus</i>	23-25	23-25	++	Lars Rasmussen/Michael Clausen (3)
Kongørn <i>Aquila chrysaetos</i>	2	2	+++	Tscherning Clausen (4)
Fiskeørn <i>Pandion haliaetus</i>	1	1	+++	Leif Novrup (1)
Lærkefalk <i>Falco subbuteo</i>	13-16	13-16	++	Iben Hove Sørensen (4)
Vandrefalk <i>Falco peregrinus</i>	3	3	+++	Niels Peter Andreasen (5)
Engsnarre <i>Crex crex</i>	61-64	51	++	Mark Pedersen (1)
Trane <i>Grus grus</i>	99-113	79	++	Palle A. F. Rasmussen (2)
Hvidbrystet præstekrave <i>Char. alexandrinus</i>	39	6	++	Ole Thorup (1)
Hjeje <i>Pluvialis apricaria</i>	0	0	++	Egon Østergaard (1)
Engryle <i>Calidris alpina schinzii</i>	151-154	14-15	++	Ingen caretakere
Brushane <i>Philomachus pugnax</i>	52	8	++	Iben Hove Sørensen** (1)
Stor kobbersneppe <i>Limosa limosa</i>	533-535	20-21	++	Michael Clausen** (1)
Storspove <i>Numenius arquata</i>	375-425	50-60	++	John Frikke (2)
Svaleklire <i>Tringa ochropus</i>			+	Erik Groth-Andersen** (1)
Tinksmed <i>Tringa glareola</i>	110-112	12-13	++	Egon Østergaard (1)
Stenvender <i>Arenaria interpres</i>	36-38	5	+++	Palle A. F. Rasmussen (1)
Sorthovedet måge <i>Larus melanocephalus</i>	9	5	+++	Lars Hansen (1)
Dværgmåge <i>Larus minutus</i>	2	1	++	Henrik Haaning Nielsen (1)
Baltisk sildemåge <i>Larus fuscus fuscus</i>	5	4-5	++	Lars Hansen (1)
Sandterne <i>Gelochelidon nilotica</i>	1	1	+++	Ole Thorup (1)
Rovterne <i>Hydroprogne caspia</i>	1	1	+++	Mikkel Willemoes** (1)
Splitterne <i>Sterna sandvicensis</i>	-	-	-	Jens Overgaard Christensen (1)
Sortterne <i>Chlidonias niger</i>	32-43	4	+++	Knud N. Flensted (1)
Kirkeugle <i>Athene noctua</i>	50-60	50-60	++	Lars Holm Hansen (2)
Mosehornugle <i>Asio flammeus</i>	13	13	++	Niels Knudsen (2)
Perleugle <i>Aegolius funereus</i>	3	3	++	Klaus Dichmann (17)
Natravn <i>Caprimulgus europaeus</i>				Ole F. Jensen** (3)
Biæder <i>Merops apiaster</i>	0	0	++	Magnus Bang Hansen (1)
Vendehals <i>Jynx torquilla</i>	30-35	25	++	Egon Østergaard (2)
Toplærke <i>Galerida cristata</i>	1	1	++	Anders Østerby (1)
Hedelærke <i>Lullula arborea</i>	400	?	++	Ursula Burmann** (2)
Markpiber <i>Anthus campestris</i>	0-2	1	++	Knud Pedersen (1)
Vandstær <i>Cinclus cinclus</i>	1	1	++	Erik Dylmer (3)
Drosselrørsanger <i>Acrocephalus arundinaceus</i>	0-1	0-1	++	Ursula Burmann (1)
Stor tornskade <i>Lanius excubitor</i>	4-7	4-7	++	Niels Peter Brøgger (2)
Pirol <i>Oriolus oriolus</i>	10-20	5-15	++	Børge Rasmussen** (2)

* Dog et forvildet ynglepar bestående af tamfugle.

** Først fra og med 2010

Særlige resultater af overvågningen i 2009

31 artsansvarlige caretakere og 98 "menige" caretakere overvågede i 2009 sammenlagt 41 forskellige arter af truede og sjældne ynglefugle (Tabel 1). Hertil kommer et stort antal observatører, der har rapporteret deres observationer enten via DOFbasen eller direkte til de artsansvarlige caretakere.

En af årets største positive overraskelser var, at der efter flere år uden sikre ynglefund blev fundet hele 13 par mosehornugle. Dette er rekord i de 12 år, projektet har overvåget arten. De var især at finde i Vadehavsområdet. Derudover fortsætter havørn (28 par), rød glente (81-92 par) og trane (99-113) deres kraftige bestandsstigninger, hvilket skestork (59 par) og kongeørn (2 par) ikke har været i stand til.

Mere trist ser det ud for hedebuglene. Tinksmed er nu næsten helt isoleret til kun at yngle i Thy (>90 %), bestanden af stor tornskade er på trods af god dækning mere end halveret (7-10 par), og hjejle ser ud til helt at have opgivet at yngle i Danmark.

En lang række nye arter er nu omfattet af projektet, og det er allerede i år lykkedes at få lavet optællinger og/eller bestandsvurderinger for flere af dem. Disse vil få mere fokus i de kommende ynglesæsoner, og vores viden om dem vil forhåbentlig blive endnu mere detaljeret.

Statsligt samarbejde

Gennem samarbejdsaftalen mellem Miljøministeriet og DOF (påbegyndt i 2004 og videreført 2007-09) var der også i 2009 sikret midler til overvågning af hedehøg og til afværgelse af høst af reder i risikozonen. Herudover følges implementeringen af den nationale handlingsplan for truede engfugle (brushane, almindelig ryle og stor kobbersneppe) tæt gennem en særlig engfuglearbejdsgruppe, hvor både DOF og Fugleværnsfonden er repræsenteret. Også rød glente er omfattet af samarbejdsaftalen, og der blev i januar 2009 udgivet en informationspjece, der sætter fokus på at optimere beskyttelsen på ynglepladserne. Pjecen er målrettet lodsejere, skovfolk og jægere. Endelig skal DOF og Skov- og Naturstyrelsen, Thy samarbejde om at afrapportere den aktuelle status for den udryddelsestruede ynglebestand af hjejle og herunder vurdere registreringsmetode og iværksatte forvaltningstiltag. I en revideret udgave af aftalen er det besluttet ikke at videreføre samarbejdet omkring rød glente og hjejle.

DOF og DMU har desuden et samarbejde i forbindelse med den statslige overvågning under NOVANA (det Nationale program for Overvågning af Vandmiljøet og Naturen), hvor der sker en gensidig udveksling af oplysninger om de truede og sjældne ynglefugle. Af arter omfattet af denne rapport, og som ikke overvåges

årligt i NOVANA, var der i 2009 særligt fokus på trane, hjejle, tinksmed, splitterne og mosehornugle. Data om disse arter i nærværende rapport inkluderer resultater fra myndighedernes målrettede overvågning. 13 arter dækkes i NOVANA udelukkende på baggrund af DOF's dataindsamling, hvoraf natravns og hedelærke bliver analyseret i et særligt samarbejde, hvor yngleudbredelsen vurderes ud fra rapporteringer i DOFbasen.

Endelig samarbejder DOF og Zoologisk Museum, København, om hedehøg og kirkeugle.

Projektets baggrund og formål

2009 var den 12. sæson i træk, hvor DOF indsamlede data om en række af Danmarks mest truede og sjældne ynglefugle. Det var samtidig første år, hvor dette skete i regi af Caretakerprojektet, der desuden har til formål at overvåge Danmarks 200 vigtigste fuglelokaliteter.

Projektets artsdel har til formål at:

- indsamle kvalificerede data om de truede og sjældne ynglefugle, der muliggør en årlig eller næsten årlig statusopgørelse.
- øge offentlighedens opmærksomhed på vort fælles ansvar for at sikre dansk natur af tilstrækkelig kvalitet som levested for sjældne fuglearter.
- udgive en årlig, illustreret rapport om resultaterne af dataindsamlingen.
- aktivere de fagligt interesserede amatørornitologer i et vigtigt landsdækkende projekt.
- afholde kurser, hvor caretakerne uddannes og kan netværke.
- udarbejde hjemmesider for hver art, vedligeholdt af caretakerne selv.
- udarbejde monitoringsvejledninger for alle projektarter.

Ny organisering fra 2009

Det nye projekt – Caretakerprojektets fase 2 – kan takket være generøs økonomisk støtte fra Aage V. Jensens Fonde videreføres for en ny femårig periode frem til medio 2013. De sidste halvandet år af projektperioden vil dog primært bestå i bearbejdning og publicering af resultaterne, hvorfor selve overvågningen går på lavere blus fra udgangen af 2011.

Det er forventningen, at den nye projektorganisering vil føre til en bedre dækning af de overvågede fugle og samtidig en bedre rekruttering af frivillige optællere. Integrationsløsningen vil tilføre Caretakerprojektet erfaring og kompetence om optælling og beskyttelse af de truede og sjældne ynglefuglearter, som lokalitetscaretakerne i høj grad efterspørger. Det vil samtidig medføre forbedrede muligheder for vidensdeling, indbyrdes koordinering og samarbejde de

frivillige imellem, ligesom mulighederne for tværgående formidling understøttes bedre. For artscaretaker-netværket betyder den nye struktur, at indsatsen nu i stedet for at bero på enkeltpersoner i højere grad er en kollektiv indsats, hvor opgaverne deles mellem gruppens deltagere alt efter tid, evner og interesser.

Projekthjemmesiden er fra foråret 2009 blevet fuldt integreret med Caretakerprojektets. Alle tidligere årsrapporter, forvaltningsplaner, monitoringsvejledninger samt andet materiale kan nu findes på denne hjemmeside: www.dof.dk/caretaker.

Årsrapporten for truede og sjældne ynglefugle vil under Caretakerprojektet fortsat blive publiceret efter den eksisterende model med publicering på både hjemmesiden og i Fugleåret.

Fig. 1. Oversigt over den geografiske afgrænsning af DOF's lokalafdelinger, der refereres til i artsgennemgangen.

Nye projekter overvåges

Blandt de vigtigste og mest synlige ændringer i det nye projekt er, at overvågningen af de truede og sjældne ynglefugle fra og med ynglesæsonen 2009 tager udgangspunkt i en revideret artsliste. I den nye prioritering er det lagt til grund, i hvilket omfang arterne optræder på forskellige internationale lister samt på den danske rødliste over truede arter. Ved at anvende sådanne mere stringente kriterier for udvælgelsen af de prioriterede arter, der skal overvåges, er fokus flyttet over på de ynglefugle, som er mest truet i både Danmark og Europa. Konsekvensen er, at nogle af de arter, som projektet har overvåget frem til og med 2008, er faldet ud, mens et antal nye arter er kommet til.

De nye arter, som fra og med 2009 indgår i caretakerprojektets artsovervågning, er engryle, brushane, stor kobbersneppe, storspove, baltisk sildemåge, rovtterne, natravn, vendehals, hedelærke, drosselrørsanger og pirol. Ynglefugle, der ikke længere overvåges i projektet, er bramgås, hvinand, plettet rørvagtel, slørgule, stor hornugle og sydlig blåhals.

Den opdaterede liste over artsansvarlige caretakere, inkl. kontaktoplysninger, kan altid findes på caretakerprojektets hjemmeside.

Behov for nye artscaretakere!

Der mangler i øjeblikket artsansvarlige caretakere for følgende arter:

- rødhovedet and
- engryle

Derudover søges der hjemmesideredaktører og "menige" deltagere i caretakergrupperne for stort set alle projekter. Skulle der blandt læserne af denne rapport være nogle, som er interesserede, kontakt da endelig thomas.vikstroem@dof.dk.

Artsgennemgang

Mallemuk *Fulmarus glacialis*

Af artscaretaker Albert Schmidt

Heller ikke i 2009 har mallemukken ynglet i Danmark. Der er i DOFbasen indtastet 10 observationer fra Bulbjerg i foråret 2009, men selvom der sås flere rastende fugle, blev ingen tegn på yngleadfærd set på klinten dette år.

De første rastende fugle sås 20/4 (1) og 21/4 (3). Største antal var 26/4 (5), og de sidste fugle sås 1/5 (4, 2 par) og 31/5 (1). Herudfra kan vi konkludere, at fuglene igen besøgte lokaliteten med 2 par, men valgte ikke at yngle.

Sort stork *Ciconia nigra*

Af artscaretaker Jørgen Jensen

I 2009 blev der ikke set stationære sorte storke her i landet. Så heller ikke i år er der tegn på, at den sorte stork skulle have ynglet her.

Årets første sorte stork blev set 15/4 over Nykøbing Sjælland. I april blev der set 4 fugle (2 i Jylland, 1 på Sjælland og 1 på Bornholm), i maj 3 fugle (2 i Jylland og 1 på Sjælland), i juni 3 fugle (2 i Jylland og 1 på Bornholm), i juli 3 fugle i Jylland og i august 11 fugle (7 i Jylland, 2 på Fyn og 2 på Sjælland). Største flok var 4 fugle, der blev set flere steder i Østjylland i august. Mindst 3 af disse var ungfugle. Årets sidste sorte stork blev set 25/8 både i Svenstrup v. Ålborg og i Vest Stadil Fjord.

2009 blev et meget dårligt år for den sorte stork i Slesvig-Holsten. Der var kun 4 sikre par, hvoraf de 2 par fik 7 unger, hvilket er den laveste bestand i årtier (Gerd Janssen, pers. medd.). Bestanden i Meklenborg-Forpommeren er stabil. Her fik 14 sikre ynglepar minimum 37 unger på vingerne. Bestanden i Tyskland er stadig stigende, særligt i den sydlige del af landet. Man regner med, at landet huser 550-600 par (Carsten Rohde, pers. medd.). I de senere år er man begyndt at ringmærke sort stork i Tyskland med metalring og med farvering, således blev der i år mærket 80 ungfugle. Når man iagttager sort stork, bedes man derfor lægge mærke til, om fuglen evt. er ringmærket.

Der er ingen meldinger om hverken oversomrende enlige fugle eller ynglepar fra Sverige i 2009.

Hvid stork *Ciconia ciconia*

Af artscaretaker Hans Skov

Gundsøllille på Sjælland var det eneste sted med bofaste storke. Dette par består af forvildede tamfugle fra det skånske udsætningsprojekt, og der ynglede således ikke vilde storke i Danmark i 2009.

Antallet af omstrefjende storke var på ca. 150, hvilket er en del under det normale, som typisk ligger på

godt 200 strejfstorke årligt. I 2007 var tallet f.eks. ca. 220 storke, mens 2008 bød på usædvanlig mange omstrefjende storke med ca. 346.

Storkesæsonen begyndte i 2009 med en strejfstork, der blev set 28/3 i Kolding Ådal. Der blev tidligere på året set storke i Hvedstrup-Gundsøllille området vest for København samt et par andre steder, men disse er ikke storke der har været på træk, men lokale overvintrende fugle (storkeparret i Gundsøllille, skånske projektstork og en overvintrende stork fra Slesvig-Holsten). Frem til midten af april var det kun ganske få storke, der besøgte landet. Herefter kom det sædvanlige forårsrykind, der først klingede af midt i juni. De største storkeflokke er her angivet med sted og dato: 10 storke i Skagen 26/4, 8 storke i Studsgård, Vestjylland 25/4 og Hadsund 30/4, 7 storke ved Stubbe Sø, Djursland 4/5 og 7 storke ved Gerding i Nordjylland 19/5. 6 storke sås både ved Gedser, Kolding, Mylund i Nordjylland og Egå ved Århus i dagene 19-23/5. 5 storke sås ved Aulum i Vestjylland 14-18/5. Nogle af flokkelne er naturligvis gengangere lokaliteterne imellem.

Storkerederne i Skjern, Tarm og Borris blev istandsat, og en ny storkerede blev opsat i Lønborg, men lige lidt hjalp det, for der var ingen storkebesøg på disse reder. Det nærmeste var en trækkende stork over Lønborg 12/4. Denne stork var den eneste, der blev set i dette område i 2009. Skuffende, når man tænker på, at 2-3 storke opholdt sig i Skjern Å-området i lang tid i 2008.

Tamfugleparret ved Gundsøllille påbegyndte æglægningen ca. 1/4 i den nye storkerede, der er hævet et stykke over skorstenen på et nyt redestativ. Parret udrugede 3 unger, men den ene døde 3 uger gammel. To unger kunne ringmærkes 6/6. En uge efter omkom den mindste af ungerne af nedkøling, efter det havde regnet 110 mm på 1½ døgn. Den sidste unge fløj fra reden først i juli. Denne unge er siden blevet hængende i området sammen med forældrefuglene. Det ses ofte, at enlige unger ikke formår at trække bort på egen hånd. Fire af dette storkepars unger fra tidligere sæsoner er aflæst denne sommer. Fra juni til 1/10 holdt en unge fra 2004 til i Hillerød-området. Forinden blev storken aflæst i Flyinge i Skåne. Denne stork var i 2008 ynglefugl i Holzacker nær den dansk-tyske grænse. 3-5/10 blev den set i Eskilstrup på Falster under trækket sydpå, hvilket er noget sent. I Sydslesvig i Sofienhamm NV for Rendsborg fik en unge fra 2005-kuldet 2 unger på vingerne. Den ynglede også der i 2008. I Hohenhörn i Ditmarsken ynglede en unge fra 2006-kuldet. Desværre døde de to unger af nedkøling pga. vedvarende regn d. 11/6. Nær Braunschweig i Nedersaksen ynglede endnu en unge fra 2005-kuldet med succes.

2009 synes at have været et skidt år for storke hørende til den østlige trækrute. Der meldes om færre par og færre unger fra Estland i nord til Rumænien i syd. I f.eks. Slesvig-Holsten faldt antallet af vilde storkepar

Tabel 2. Antal ynglepar af skestork *Platalea leucorodia* i Danmark 1996-2009, fordelt på kolonier.

Koloni	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Vår Holm	1	2	3	3	6	6	7	11	16	14	19-20	27	31-32	30
Høje Sande							5	5	6	7	14	17	21	21
Langli												2	4	8
Borreholm													6	0
I alt	1	2	3	3	6	6	12	16	22	21	33-34	46	62-63	59

med 11 % fra 229 par i 2008 til 204 par i 2009. Hertil skal lægges 45 storkepar, der stammer fra opdræt i fangenskab, så det totale antal bliver 249 par. Desværre medførte det regnfulde og kølige vejr omkring 11/6, at mange storkeunger døde i de nordtyske storkeleder pga. nedkøling. De 249 storkepar fik kun 314 unger på vingerne, hvilket kun er 1,26 unge pr. par. I storke-landsbyen Bergenhusen 48 km syd for den dansk-tyske grænse fik 16 storkepar kun 17 unger på vingerne (Jörg Heyna, pers. medd.).

Skestork *Platalea leucorodia*

Af artscaretaker Jan Skriver

59 par skestorker yngede fordelt på 3 kolonier i 2009, og de fik mindst 120 unger på vingerne. 2009 kom således næsten op på niveau med rekordåret 2008, på trods af at der var en koloni mindre.

I Vejlerne, der historisk set er Danmarks skestorkelokalitet nummer et, blev der i begyndelsen af august talt 184 skestorker. Aldrig tidligere er der set så mange skestorker på samme tid i Danmark. Rekordforekomsten i Vejlerne skyldes primært ynglefuglene fra den veletablerede 14 år gamle koloni i Nibe Bredning Vildtreservat, der i 2009 talte cirka 30 par, som fik 60-70 unger på vingerne. Hvorfra de ekstra fugle kommer, vides ikke, men det kunne være en blanding af ikke-ynglende yngre fugle fra tidligere år i Limfjordskolonien og hollandske fugle, der i sensommeren er kendt for at kunne strejfe nordover.

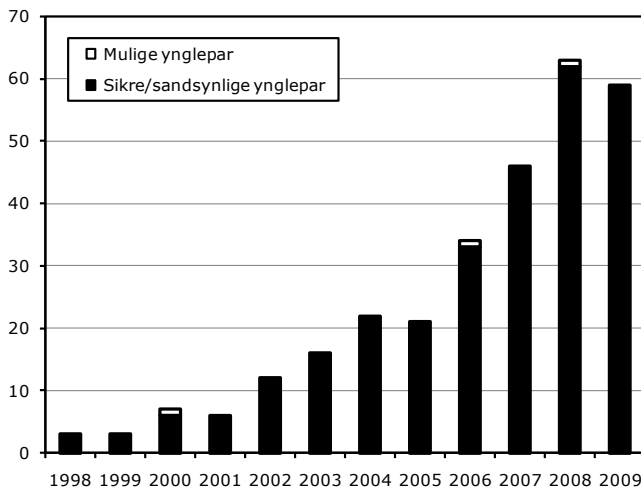

Fig. 2. Bestandsudvikling for skestork *Platalea leucorodia* i Danmark i perioden 1998-2009.

Da skestorkene yngler spredt i rørskoven, både hvad angår rederens placering og tidspunktet for etableringen, er det i praksis umuligt at afgøre præcist, hvor mange par der er i kolonien, og hvor mange unger der flyver fra rederne. 20 af ungerne fra Limfjordskolonien blev midt i juni farveringmærket som et led i et fælles-europæisk skestorkeprojekt under hollandsk ledelse.

Dermed er der i alt farveringmærket 37 unge skestorker i Danmark i årene 2003, 2004, 2005 og 2009, alle i den nordjyske koloni, som er verdens nordligste for arten.

I Ringkøbing Fjord nær Skjern Ås udløb var der 21 skestorkereder i kolonien. 2009 var således 8. ynglesæson i træk med ynglefugle på lokaliteten. Mindst 50 flyvedygtige unger kom af sted fra rederne ved Skjern Å.

På den statsejede ø Langli i Ho Bugt ved Esbjerg blev der fundet 8 reder af skestorker. Mindst 12 unger kom på vingerne fra Langli-kolonien.

Sidste års nye ynglelokalitet på Borreholm i Limfjorden blev undersøgt for skestorker, men ingen kunne findes. Øen har været stærkt præget af ræv de senere år, og dette kan måske være årsag til sidste års fejlslagne ynglesæson og en forklaring på den manglende tilbagevenden.

Generelt bliver der set skestorker på flere og flere lokaliteter i Danmark, om end der er en klar overvægt af observationer i Vadehavet, Limfjordslandet og langs Vestkysten, primært i lagunefjordene med Tipperne og den naturgenoprettede Skjern Ådal som nøglelokaliteter.

Sangsvane *Cygnus cygnus*

Der er ikke modtaget nogen bestandsopgørelse for sangsvane i 2009, og arten er derfor ikke behandlet i denne rapport.

Rødhovedet and *Netta rufina*

Der er ingen artscaretaker for rødhovedet and, og arten er derfor desværre ikke dækket i 2009.

Stor skallesluger *Mergus merganser*

Af artscaretaker Jan Blichert-Hansen

Antallet af ynglepar af stor skallesluger er optalt til 44-57 i 2009. De fleste yngleområder havde en god dækning, dog er der nogle lokaliteter i Storstrømsområdet, hvor der mangler oplysninger fra. Bestanden i dette område vurderes ud fra tællinger af 1k-fugle til at være lidt større end oplyst, og den samlede danske bestand vurderes derfor til 47-60 par, hvilket er lidt mindre end bestanden de sidste tre år.

Ud over de traditionelle områder i Sydøstsjælland, Falster, Bornholm og Sønderborgområdet er der observeret et muligt ynglepar på en ny lokalitet. I Roskilde Fjord omkring Jyllinge/Lilleø/Eskilsø blev der set adulte fugle i hele ynglesæsonen, hvilket vurderes som et muligt ynglepar.

Det vurderes, at ca. en tredjedel af ynglefuglene har placeret reden på et naturligt redested. De øvrige ynglede således i kasser, der var opsat i forbindelse med tidligere kasseprojekter under de nu nedlagte amter. I Sønderborg Kommune har der i 2009 været gennemført et kasseprojekt i samarbejde mellem kommunen, Skov- og Naturstyrelsen og DOF's lokalafdeling i Sønderjylland. Publikum var inviteret til at deltage i bygning af kasser, og det blev til 25 stk., som nu er opsat. En lille gruppe fra lokalafdelingen står for tilsynet med disse kasser.

I Storstrømsområdet har Guldborgsund Kommune afholdt et indledende møde med repræsentanter fra lokalafdelingen om samarbejde omkring kortlægning af stor skallesluger samt opsætning af og tilsyn med redekasser. Et samarbejde forventes at kunne formaliseres i løbet af 2010.

På sigt håbes også på et samarbejde med Vordingborg og Faxe Kommuner, da disse (sammen med Guldborgsund Kommune) omfatter stor skalleslugers kerneområde.

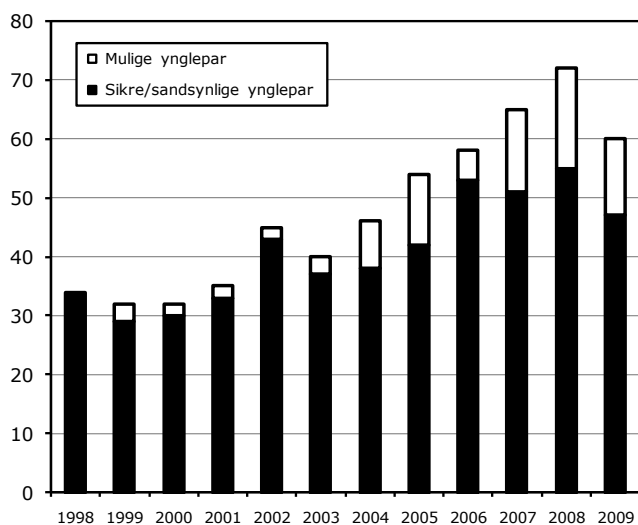

Fig. 3. Bestandudvikling for stor skallesluger *Mergus merganser* i Danmark i perioden 1998-2009.

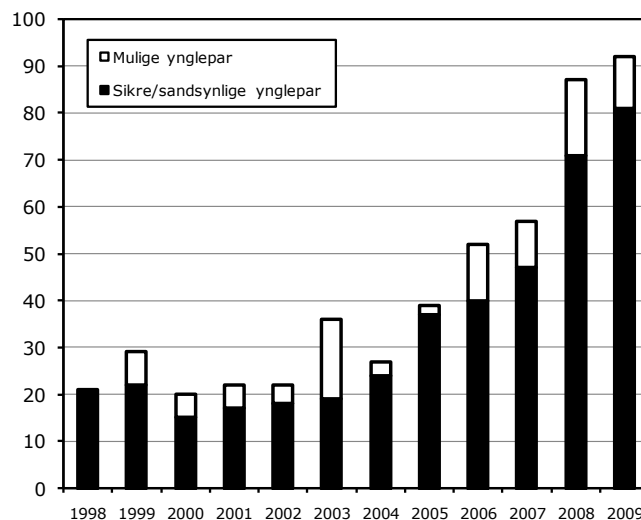

Fig. 4. Bestandudviklingen for rød glente *Milvus milvus* i Danmark i perioden 1998-2009.

Rød glente *Milvus milvus*

Af Timme Nyegaard & artscaretaker Gert Hjembæk

Med i alt 81-92 ynglepar fortsatte fremgangen for rød glente i Danmark i 2009. Det er især i Nordsjælland og Østjylland, at der er vækst i bestanden. Kun i Sydøstjylland er der registreret et fald, hvilket dog muligvis kan skyldes manglende rapportering fra området.

Tabel 3. Regional fordeling af ynglende rød glente *Milvus milvus* i Danmark 2007-09.

DOF-afdeling	2007	2008	2009
Nordvestjylland	0	0	0
Vestjylland	0-1	0-1	0
Nordjylland	6	10	9-12
Sønderjylland	5-7	7-9	8
Storstrøm	2	9-10	8
Sydvestjylland	0	0	0
Nordsjælland	1-3	3-5	9-11
Vestsjælland	9-11	14-16	15-17
Fyn	3	4-6	5
Sydøstjylland	14-16	16-18	11
Østjylland	5-6	6-8	11-14
København	1	1-3	3
Bornholm	1	1	2-3
I alt	47-57	71-87	81-92

Havørn *Haliaeetus albicilla*

Af artscaretaker Erik Ehmsen

Med 28 ynglepar i 2009 fortsætter den store bestandsfremgang for havørnen i Danmark, og årets vækst er på over 25 % i forhold til 2008. 6 nye redeterritorier blev fundet, heraf 2 i Østjylland og 4 øst for Storebælt.

Det er en spændende udvikling med to nye par i Østjylland, da det er en etablering i det midtjyske sø-

Tabel 4. Havørnepar med rede i perioden 1995-2009 samt antallet af flyvefærdige unger produceret. 0 indikerer reder med rugning, men uden flyvefærdige unger. Redepar, hvor der ikke er registreret æglægning, er angivet med -.

Lokalitet	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Total
Maribosøerne	0	-	1	1	2	2	2	1	3	2	2	2	2	2	1	23
Bankel Sø		1	1	2	2	1	1	1	0	2	2	2	1	2	1	19
Hostrup Sø		1	0	1	1	2	1	2	2	2	2	3	2	1	1	21
Arreskov				2	1	0	2	2	2	1	2	2	3	1	-	18
Præstø Fjord				-	1	0	2	0	2	2	2	3	0	2	0	14
Gavnø					-	-	-	0	2	2	1	2	2	0	0	9
Roden Skov							1	-	1	2	1	0	1	2	2	10
Tystrup Sø							2	-	1	2	3	3	2	2	3	18
Østlolland							1	1	0	1	0	1	2	2	1	9
Skarresø									-	0	1	2	1	2	1	7
Skast									0							0
Langeland I										0						0
Enehøje										-	0	-				0
Haderslev										-	0	1	2	1	2	6
Nakskov Fjord											2	2	1	2	2	9
Bognæs												-	2	2	0	4
Tærø												0	2	2	1	5
Lille Vildmose														-	-	0
Nordvestlolland													0			0
Midtfalster													1		1	2
Sydlig Jylland													2	0		2
Silkeborgsøerne I															0	0
Nordnordvestlolland														1	-	2
Esrum sø															-	0
Solkær Engsø														1	2	3
Tissø														-	2	2
Langeland II														0	1	1
Ormø														1	0	1
Knuthenborg														1	3	4
Sydøstdanmark															2	2
Haraldsted Sø															2	2
Alsønderup Enge															1	1
Silkeborgsøerne II															2	1
Unger i alt	0	2	2	6	7	5	12	7	13	16	18	23	26	27	31	195
Par m. rede	1	3	3	5	6	6	9	9	11	13	13	15	17	22	28	
Unger pr. par	0,00	0,67	0,67	1,20	1,17	0,83	1,33	0,78	1,18	1,23	1,38	1,53	1,53	1,23	1,11	

højland. Dette område vil sandsynligvis blive grundstammen i den store bestand, der kan forventes i Jylland. Det ene par var succesfuldt med to flyvefærdige unger.

Flere steder i landet er der ørne, der opfører sig som ynglepar, men hvor rederne ikke kan findes. Specielt er det vanskeligt i de områder, hvor vi må forvente, at rederne placeres i store granplantager.

Ungeproduktionen var rekordstor med 31 flyvefærdige unger. Det gennemsnitlige antal unger var dog meget lavt med kun 1,11 unger pr. redepar, hvilket er det laveste i 7 år. Der blev ringmærket 8 unger, så nu er der mærket i alt 14 havørne som unger i Danmark. Nu venter vi blot på, at danske ornitologer og fotografer

får dem aflæst, så vi kan lære nyt om vore egne havørne.

Blå kærhøg *Circus cyaneus*

Af artscaretaker Keld Bakken

Ynglesæsonen 2009 blev et meget magert år for blå kærhøgs vedkommende. Nok engang må vi konstatere, at der ikke har været yngleaktivitet i den forgangne sommer. 7 enlige fugle, alle hanner, er hvad sommerens observationer kunne byde på, så der er sandsynligvis lange udsigter for et positivt yngleresultat af denne elegante kærhøg.

Heller ikke i 2008 var der tegn på yngleaktivitet hos blå kærhøg i Danmark.

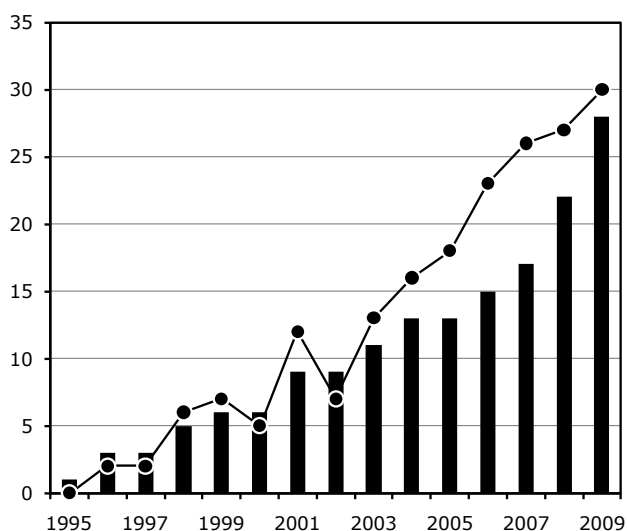

Fig. 5. Bestandsudviklingen (søjler) og ungeproduktionen (cirkler) for havørn *Haliaeetus albicilla* i Danmark i perioden 1995-2009.

For at blå kærhøg skal kunne yngle i Danmark igen, kræver det et stort område med megen ro. Arten tåler ikke megen forstyrrelse i yngleområdet, hverken fra mennesker eller, måske endnu vigtigere, fra ræve.

Hedehøg *Circus pygargus*

Af artscaretakere Michael Clausen & Lars Maltha Rasmussen

Det samlede antal ynglepar i Danmark i 2009 var på 23-25 par, samme niveau som i 2008. I undersøgelsesområdet i Sydvestjylland vurderes det, at der har ynglet 22 par fordelt med 20 sikre og 2 sandsynlige. Gennem de seneste år har flere par ynglet langs grænsenære vandløb langt fra Vadehavet. Denne tendens blev styrket i 2009 ved fundet af yderligere 5 par længere mod øst.

Der er oplysninger om et sikkert og to mulige ynglepar uden for undersøgelsesområdet i Sydvestjylland. Syd for Brovst, ved Limfjorden, yngede et enkelt par med succes og fik 4 unger på vingerne. Det var dog ikke samme hun som i 2008, da denne var mærket. Dertil kommer et fund af udfløjne unger på Rømø Nørreland, hvor en række iagttagelser de seneste år da også har tydet på mulige og sandsynlige ynglepar. Ved Borris Hede iagttoges flere individer, dog uden at man kunne påvise sikkert ynglefund.

Af de 19 par fra undersøgelsesområdet, hvor redehabitaten kendes, yngede 16 par i afgrøder og 3 par i brak. En relativt tidlig ynglestart medførte, at under halvdelen af rederne var placeret i vinterhvede (7 par), og flere andre typer afgrøder blev benyttet: vinterbyg (3 par), raps (3 par), græs (2 par) og lucerne (1 par).

For 14 par kunne tidspunktet for udflyvningen af første unge beregnes. De første flyvefærdige unger blev set omkring 8/7, hvilket er omkring en uge tidlige-

re end i 2008. Hovedparten af ungerne blev flyvefærdige i ugen op til 20/7, ca. 5 dage tidligere end i 2007 og 2008. De øvrige kuld blev flyvefærdige i løbet af sidste uge af juli, og 3 kuld blev først flyvefærdige i august med det sidste omkring 16/8. Høst af vinterbyg startede omkring 15/7, og høsten af vinterhveden påbegyndtes omkring 25/7, hvilket var 15 dage senere end i 2008.

I ynglesæsonen 2009 blev der registreret usædvanligt mange flyvefærdige unger, om end ikke helt så mange som i rekordåret 2008. Den høje ungeproduktion skyldes formentlig en god forekomst af byttedyr, primært mus og småfugle, kombineret med en effektiv redebeskyttelse. I alt 11 reder blev indhegnet, alle inden høst af afgrøden, hvor de enkelte par yngede. Dette skete som en præventiv foranstaltning for at sikre rederne mod prædation fra ræv. Af de i alt 48 registrerede flyvefærdige unger i 2009 kom 29 fra disse reder. Prædationstrykket var større i 2009 end i 2008. To reder blev udsat for prædation, da de ikke var indhegnet. Fra en indhegnet rede forsvandt alle 4 æg, der formentligt blev præderet af rørhøg.

Der er i 2009 blevet ringmærket 33 unger med traditionel metalring. Af de 33 unger fik 12 unger også påsat vingemærker, og 6 unger blev forsynet med blå farveringe. Desuden blev der sat satellitsendere på 3 ynglefugle - 2 voksne hunner og en voksen han. Den ene huns præcise alder kunne ud fra fjerdragten fastslås til at være 2k. Mærkningen sker som led i et internationalt projekt, der er koordineret af hollandske forskere. Til trods for de mange flyvefærdige unger fra danske hedehøge i 2008 og 2009 er hedehøgens samlede danske ynglebestand i fortsat tilbagegang, og artens bevaringsstatus vurderes ugunstig.

For at forbedre hedehøgens bevaringsstatus vil det på kort sigt kræve en fortsat sikring af reder mod ødelæggelse og prædation, og på længere sigt er forudsæt-

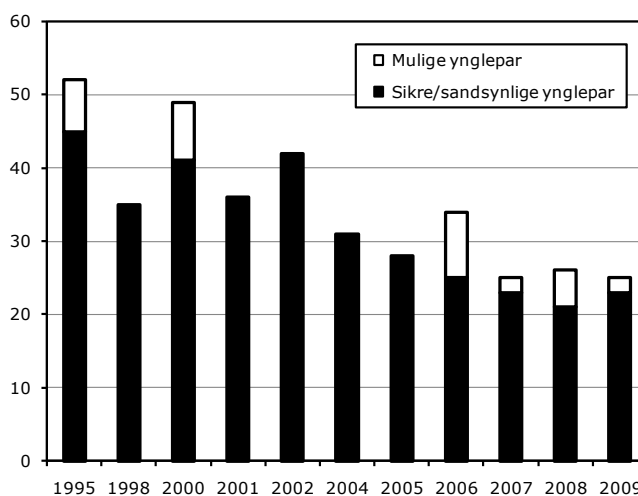

Fig. 6. Bestandsudviklingen for hedehøg *Circus pygargus* i Danmark i perioden 1995-2009. Bemærk, at der mangler data fra nogle af årene

Tabel 5. Kongeørnepar med rede i perioden 1996-2009 samt antallet af flyvefærdige unger produceret. 0 indikerer reder med rugning, men uden flyvefærdige unger. Redepar, hvor der ikke er registreret æglægning, er angivet med -.

Lokalitet	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Total
Tofte Skov	2	1	1	1	-	-	**	**	*		**	5
Høstemark Skov			**	**	1	1	1	1	1	1	1	7
Borris Hede/Nørlund Plantage				*	*	*						
Hals Nørreskov					*	**	-	0	1	2	1	4
Hanstholm Vildtreservat						**	**	*	*	*		
Overgård, Mariager Fjord								**	**	1		1
Unger i alt	2	1	1	1	1	1	1	1	2	4	2	17
Redepar i alt	1	1	1	1	2	2	2	2	2	3	2	
Unger pr. redepar	2	1	1	1	0,5	0,5	0,5	0,5	1	1,3	1	

* Enlig stationær fugl i yngletiden

** To stationære fugle i yngletiden

ningen forbedrede muligheder for fødesøgning og redeanbringelse.

Læs mere i arbejdsrapport fra Projekt Hedehøg 2009 (Clausen & Rasmussen 2009).

Kongeørn *Aquila chrysaetos*

Af artscaretaker Tscherning Clausen

De seneste års fremgang for kongeørnene har ikke kunnet fortsætte. Der var i 2009 kun to ynglepar.

Kongeørneparret i Høstemark Skov i Lille Vildmose fik for 7. år i træk en unge på vingerne. Ungen forlod reden i midten af juni og blev set flyve for første gang over skoven 23/7. Ungen ses herefter ofte alene eller sammen med de gamle ørne over yngleområdet.

Yngleparret i Hals Nørreskov nord for Limfjorden har igen i år fået en unge på vingerne. Det er parrets tredje yngleår. De to unger fra 2008 blev ringmærket, og en af ungerne blev fundet død efter en kollision med en højspændingsledning i februar 2009. Også årets unge er blevet ringmærket.

Sidste års nye ynglepar i området Overgård syd for Mariager Fjord blev desværre forstyrret af træfældning nær redestedet i foråret, og parret har ikke ynglet i år. Det ser desværre også ud til, at fuglene har forladt området. Ungen fra 2008 blev ringmærket, og den blev i november måned fundet i stærkt afkræftet tilstand nær den dansk-tyske grænse. Ørnen blev sendt til en fugleplejestation og senere bragt tilbage til yngleområdet, hvor den dog kun blev set enkelte gange.

Der er nu produceret 17 kongeørneunger i Danmark.

Fiskeørn *Pandion haliaetus*

Af artscaretaker Leif Novrup

Der er i 2009 registreret 1 par ynglende fiskeørne med rede. Parret fik 3 unger på vingerne. Sidste års par i Nordsjælland blev ikke observeret i år, men som i de tidligere år er der i sommerens løb blevet iagttaget flere

fiskeørne på Sjælland og i Jylland på egnede ynglesteder. Konkret ynglebevis i form af reder mangler dog her.

Det eneste succesfulde ynglepar i 2009 var det sædvanlige i Nordvestjylland, hvor hannen i år ankom tidligere end nogen sinde før - nemlig 25/3. Det bliver således tidligere år for år for hannens vedkommende. Hunnen kom først 12/4, hvilket er sent. Meget tyder også på, at det er en anden hun end de to foregående år. Hun havde et helt andet mønster ved reden. Var ikke nær så trofast ved reden som den forrige hun. Hun lod ungerne passe sig selv i længere tid ad gangen. Men da hannen fra første dag havde bygget videre på den gamle rede, kunne hunnen påbegynde rugningen til sædvanlig tid - nemlig 20/4. Ud fra iagttagelser af hannen, der skulle se ned i reden, da hunnen lettede sig lidt 27/5, formodes det, at første ægklækning da havde fundet sted. 29/5 blev hunnen set fodre unge(r) i reden, og 17/6 sås hele tre unger. Reden holdes under opsyn

Tabel 6. Lokalteter med sommerobservationer af fiskeørn *Pandion haliaetus* i 2009 (15/6-15/7).

DOF-afdeling	Antal lokaliteter
Nordvestjylland	1
Vestjylland	4
Nordjylland	12
Sønderjylland	2
Storstrøm	10
Sydvestjylland	1
Nordsjælland	9
Vestsjælland	0
Fyn	0
Sydøstjylland	2
Østjylland	5
København	6
Bornholm	3
I alt	55

fra søens modsatte side gennem teleskop for ikke at forstyrre fuglene. 25/7 var ungerne så store, at alle tre kunne flyve fra reden. Hannen og ungerne blev ved søen til først i september.

Der er i sommerens løb observeret fiskeørne på 54 lokaliteter i perioden 15/6-15/7. Se antal og områder i tabel nedenfor. Nogle steder er der set unge fiskeørne i august, som kan være danske, men nok snarere er norske eller svenske fugle, da der ikke er fundet reder. Der var i denne periode mange observationer af rastende fiskeørne i Nordsjælland, særligt ved Solbjerg Engso, men også i hele Gribskov-området. Desuden sås fiskeørnen ofte ved Ølseagle Revle. I Jylland er fiskeørnen ofte set ved Årslev Engso og Skjern Enge i denne periode, men også i Vejlerne og ved mange søer inde i landet. Redefund mangler dog i disse områder.

Lærkefalk *Falco subbuteo*

Af artscaretaker Iben Hove Sørensen

Med 13-16 ynglepar har 2009 været et af de bedre år for lærkefalk, selv om antallet af sikre ynglepar dog er faldet betydeligt i forhold til 2008. Dette skyldes sandsynligvis, at flere af de traditionelle ynglelokaliteter ikke er benyttet i år, hvorimod lærkefalk har slået sig ned på nye lokaliteter, hvor der ikke er blevet holdt tilstrækkeligt øje med fuglene i starten af sæsonen. Dette forhindrer naturligvis en reel vurdering af lærkefalkens ynglesucces på landsplan, men det samlede antal ynglepar giver dog et indtryk af, at bestanden af lærkefalk i Danmark er nogenlunde stabil. Efter al sandsynlighed er arten overset som ynglefugl flere steder, da mange observatører slet ikke er opmærksomme på muligheden for, at de kan have et lokalt ynglepar.

Af de 7 sikre par er 4 fundet i Sønderjylland, hvor lærkefalken igen i år har været godt overvåget. To af disse par fik 3 unger, et par fik 2 unger, og det sidste par fik ingen unger på vingerne. Et par blev fundet på en helt ny ynglelokalitet, hvorimod ingen par blev fundet på de traditionelle lokaliteter på Als. De øvrige sikre par blev fundet på Sjælland, hvor et enkelt par med tre unger blev overvåget meget intensivt fra begyndelsen af sæsonen, indtil ungerne desværre omkom i forbindelse med dårligt vejr sidst i juli. Der har været sandsynlige par på Sjælland, Lolland, Falster, Langeland og i Østjylland, og på flere af lokaliteterne er der set 1k-fugle sidst på sæsonen.

Af de mulige par var et enkelt rapporteret fra Djursland og to fra Sjælland, og i alle tre tilfælde var det især ønsket om hemmeligholdelse, der forhindrede mig i at opnå endelig vished om parrene. På Bornholm er der selv på de traditionelle ynglelokaliteter ikke set tegn på yngleaktivitet i år, selvom der hele sommeren har været lærkefalk til stede. Der skulle derfor måske

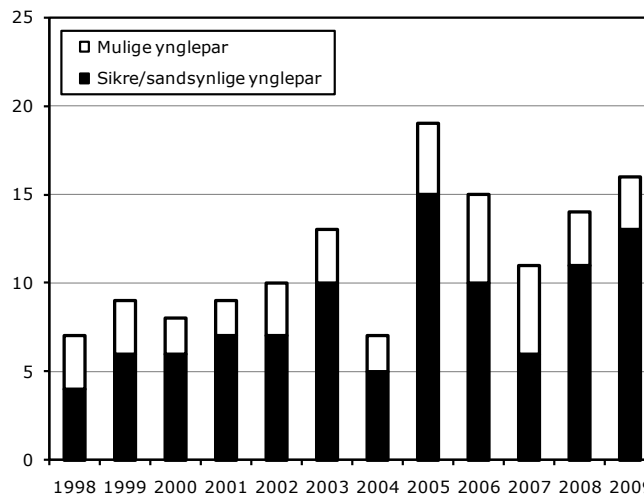

Fig. 7. Bestandsudviklingen for lærkefalk *Falco subbuteo* i Danmark i perioden 1998-2009.

tilføjes et ekstra muligt ynglepar, men det er indtil videre udeladt.

Der er tastet næsten 1000 observationer af lærkefalk ind i DOFbasen i 2009, men langt de fleste har naturligvis været trækfugle set ved trækstederne forår og efterår. Den første lærkefalk blev set trækkende 14/4, og efterårstrækket fortsatte helt frem til 14/10. På ynglepladserne har fuglene opholdt sig fra primo maj til medio september.

Vandrefalk *Falco peregrinus*

Af artscaretaker Niels Peter Andreasen

Der er i 2009 registreret 3 sikre ynglepar med i alt 10 unger, hvoraf de 9 er observeret som udfløjne. Parret på Stevns Klint fik 3 unger (2 hanner og 1 hun). Møns Klint-parret fik 4 unger (2 hanner og 2 hunner). På Bornholm klækkede 3 unger (2 hanner og 1 hun), men dette blev kun til 2 udfløjne unger, da den ene han omkom. Alle 10 unger er ringmærket denne sæson med en metalring på højre fod (Zool. Museum, national identifikation) og en sort farvering med hvide bogstaver/tal på venstre fod (individuel identifikation). Alle tre steder foregik ringmærkningen problemfrit, og forældre-fuglene var hurtigt tilbage og fodre ungerne.

På Møn var det med al sandsynlighed det samme ynglepar som de foregående sæsoner. Hannen kunne med sikkerhed kendes på sine ringe, mens hunnen havde tilsvarende kendetegn som tidligere. Det endelige valg af redested blev hylden fra 2004 på Forchammers Pynt sidste uge i marts, hvor æglægning og rugning begyndte. Midt i april var der rugende falkepar på alle tre lokaliteter: Møn, Stevns og Bornholm. 19/5 blev de mønske vandrefalkeunger ringmærket. 30/6 fløj ungfuglene sammen med forældrene langs hele klinten og i baglandet.

På Stevns er yngleparret antagelig også det samme som sidste år med den tyske hun og den umærkede han. Sidste uge i marts var parret flyttet mod nord til

området ved Mandehoved og gået i gang med æglægning og rugning. Omkring 1/5 var der unger på redehylden, og 18/5 blev ungerne ringmærket som de første i Danmark siden 1930'erne. Ligesom på Møn flyver ungfuglene ud i første del af juni og spreder sig længe og længere bort i løbet af måneden.

Desværre var der denne sæson flere tilfælde af fuglefotografer, der tog ophold i for lang tid for tæt på reden på Stevns og i øvrigt ikke respekterede forbud mod at færdes uden for stierne. En henstilling blev lagt på Netflugl.dk og trykt i fuglefotografernes blad, så vi håber derfor ikke, at lignende problemer vil opstå i kommende ynglesæsoner.

På Bornholm gik yngleparret ved Slotslyngen i gang med æglægning og rugning 2 uger senere end på Møn og Stevns. Æggene klækkede i midten af maj, og ungerne blev ringmærket i slutningen af måneden. Da ungerne var ved at være flyvefærdige, indtraf et kraftigt uvejr 16-17/6, og der sås senere kun 2 ungfugle på stedet. Den tredje må være omkommet, men findes ikke efterfølgende. De to andre ungfugle så ud til at klare sig på normal vis. De blev fodret af forældrefuglene omkring redestedet i slutningen af juni, og de følger antagelig samme mønster som de to andre par med spredning til andre lokaliteter hen gennem sommer og efterår.

På andre lokaliteter er der observeret vandrefalk i længere perioder i maj-juni. Det gælder især Stevns, hvor endnu et par er observeret i længere perioder. Derudover har der været 1-2 falke hvert sted i den sydlige del af Møns Klint (en 2k-fugl), på Stege Sukkerfabrik, på Mønbroen, hvor der er opsat kasse, og på Farøbroen. Der er dette forår opsat ny kasse på en fabriksbygning i Sydsjælland. Andre faste lokaliteter med Vandrefalk (1-2 fugle) i yngleperioden denne sæson er Amager, Vadehavet og Limfjorden, hvor falke har været meget stedfaste. På en lokalitet i Jylland er der flere indikationer på, at et falkepar har afprøvet en mulig fremtidig yngleplads, og der vil være særlig interesse om denne lokalitet næste sæson.

Engsnarre *Crex crex*

Af artscaretaker Mark Pedersen

Antallet af syngende/territoriehævdende engsnarrer er gået markant tilbage i 2009 sammenlignet med de foregående år. I år blev der således kun fundet 61-64 territoriehævdende fugle. Sidste år blev der alene på Sjælland registreret 97-102 forskellige syngende fugle, i år blot 19. I 2003 blev der på landsplan indsamlet oplysninger om godt 500 forskellige syngende engsnarrer. I årene 2004 til 2006 faldt antallet fra et niveau på 150 til godt 100 territoriehævdende fugle for igen at stige i 2007 til ca. 300. Sidste år registreredes 173-188 forskellige fugle. Grunden til den store nedgang i antallet af rapporterede fugle kan, til dels, være manglende

ornitologisk aktivitet. Blandt andet har et par meget aktive "natlyttere" enten ikke rapporteret noget til DOFbasen eller sat aktivitetsniveauet væsentligt ned.

Årets første engsnarre blev registreret 9/5 i Toftegård Enge i Nordjylland. 3 dage senere blev arten hørt flere steder på Sjælland. Holmegårds Mose huser i år de største koncentrationer af engsnarrer på Sjælland. I tiden 12/5 til 27/7 er der hørt mellem 1 og 5 syngende hanner. De øvrige sjællandske iagttagelser er en enkelt syngende fugl fra mange lokaliteter.

På Bornholm er der registreret 6-7 forskellige syngende hanner. I området Åker nordøst for Aakirkeby er der den 7/7 hørt 3 syngende fugle, men kun en enkelt nat.

Fra det sønderjyske er der rapporteret om 5-6 territoriehævdende fugle, hvilket er på samme niveau som sidste år. Her er det også en enkelt han, der crexer fra 6 forskellige lokaliteter.

I Nordjylland er der hørt 23-24 forskellige syngende fugle, flest i området ved Ryåen i Store Vildmose, hvor der en enkelt nat blev registreret 14 territoriehævdende engsnarrer. I 2008 blev der hørt 33-35 syngende hanner. Ud over området ved Store Vildmose er der på en enkelt lokalitet ved Dvergetved, på kanten af Tolne Skov, hørt 2 syngende fugle.

I Holland meldes der om ca. 130 syngende hanner, mod ca. 200 i 2008 (Kees Koffijberg, pers. medd.).

Trane *Grus grus*

Af artscaretaker Palle A. F. Rasmussen

I 2009 er der, bortset fra Fyn, registreret sikker, sandsynlig eller mulig yngleforekomst af trane i alle regioner. Landsbestanden i 2009 kan på baggrund af de indsamlede oplysninger opgøres til i alt 99-113 par fordelt på ikke mindre end 79 lokaliteter, hvilket er en betydelig fremgang i forhold til 73-82 par fordelt på 54 lokaliteter i 2008. Den markante bestandsfremgang skal dog ses i lyset af, at overvågningen af arten i 2009 i enkelte landsdele var langt mere omfattende end i 2008.

I Nordjylland er der indsamlet oplysninger om i alt 58-69 par fordelt på 42 lokaliteter, hvilket er en betydelig fremgang i forhold til 38-42 par fordelt på 22 lokaliteter i 2008. Fremgangen kan dog delvist tilskrives en omfattende overvågning af arten i forbindelse med myndighedernes NOVANA-registreringer, hvor der blandt andet er fundet flere nye par i Vendsyssel og i det østlige Thy. Blandt andet kan det nævnes, at en systematisk eftersøgning af arten i Store Vildmose resulterede i registrering af 4-5 par, hvor der i dette område tidligere år kun er påvist et enkelt par. Der er imidlertid også registreret en mindre fremgang i de vigtige yngleområder på Skagens Odde, i det vestlige Thy og på Læsø. Disse kendte yngleområder blev også overvåget optimalt i 2008, hvorfor fremgangen her må

betrages som reel. Fordelingen af parrene i 2009 er 22-28 par i Vendsyssel, 1 par i Himmerland, 5-7 par i Hanherred, 26-28 par i Thy og 4-6 par på Læsø. Ynglesuccesen kendes desværre kun for meget få af de nordjyske par, og en vurdering af ynglesuccesen i Nordjylland udelades derfor her på grund af et utilstrækkeligt materiale.

På Djursland i Østjylland er der, som i 2008, registreret 3 sikre par fordelt på 2 kendte lokaliteter. Kun de to af parrene havde ynglesucces, og de fik henholdsvis 1 og 2 unger på vingerne.

Fra Midtjylland er der i 2009 oplysninger om 5 sikre par fordelt på 5 lokaliteter, hvoraf de to er nye ynglelokaliteter. Til gengæld mangler der desværre oplysninger fra to lokaliteter, som var besat i 2008, hvorfor bestanden i Midtjylland i 2009 reelt kan have været større end de fem registrerede par. Ynglesuccesen er i 2009 ringe i området med kun ét succesfuldt par, som fik produceret to flyvefærdige unger. De øvrige par fik alle klækket unger, som dog gik tabt, inden de nåede at blive flyvefærdige.

I Vestjylland er der registreret 2 sikre og 1 muligt par fordelt på 3 lokaliteter. På den ene lokalitet er der igennem flere år set traner i yngletiden under omstændigheder, som kunne antyde yngleforekomst. Men først i år lykkedes det at påvise sikker yngleforekomst, idet et par fik 2 flyvefærdige unger på vingerne. Det andet sikre par er mere overraskende, idet det er registreret på en lidt atypisk lokalitet øst for Nissum Fjord. Parret sås med to unger i juni, men det vides ikke, om ungerne blev flyvefærdige.

I Sønderjylland blev der igen registreret fremgang fra 8-9 par i 2008 til 11 sikre par fordelt på 7 lokaliteter i 2009. Ynglesuccesen er imidlertid meget ringe i 2009, idet kun 3 par fik i alt 5 unger på vingerne. Bestandsudviklingen i Sønderjylland er hidtil blevet fulgt meget nøje af enkelte lokale fuglekiggere. Men overvågningen i landsdelen er fra og med 2009 blevet yderligere intensiveret med oprettelsen af et netværk af lokale fuglekiggere med en særlig interesse for at følge bestandsudviklingen af trane i landsdelen.

På Sjælland ynglede for tredje år i træk et par i Holmegårds Mose. Parret fik én unge på vingerne. Derudover er der ikke registreret sikker, sandsynlig eller mulig yngleforekomst på Sjælland til trods for, at arten er eftersøgt på flere lokaliteter i forbindelse med NOVANA.

På Falster forsøgte et par, ligesom i 2008, at yngle i Bøtø Nor. Parret opgav imidlertid af ukendte årsager ret tidligt i ynglecyclussen, men forblev i området gennem hele sommeren.

På Lolland blev der i 2009 i forbindelse med NOVANA-overvågning registreret et muligt par ved Maribosøerne. Parret sås i starten af april under omstændigheder, som kunne antyde yngleforekomst, men desværre foreligger der ikke yderligere oplysninger om parret.

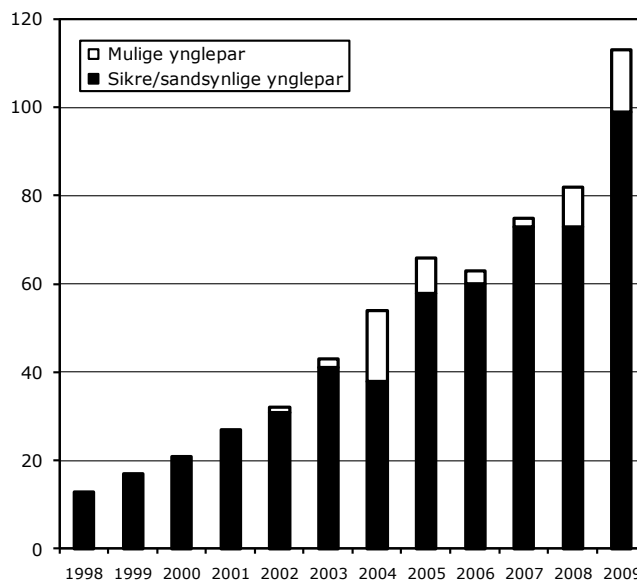

Fig. 8. Bestandsudviklingen for trane *Grus grus* i Danmark i perioden 1998-2009.

Fra Bornholm er der for 2009 desværre kun modtaget ret sparsomme oplysninger. Det er dog af lokale fuglekiggere oplyst, at der har været en bestandsfremgang på mindst 1-2 par, hvorfor bestanden i 2009 her fastsættes til 18-20 par fordelt på 17 lokaliteter. Lokale fuglekiggere har desuden oplyst, uden det præciseres nærmere, at ynglesuccesen i år var meget ringe sammenlignet med 2008.

Hvidbrystet præstekrave *Charadrius alexandrinus*

Af artscaretaker Ole Thorup

I 2009 blev den danske bestand af hvidbrystet præstekrave opgjort til 39 par. Dette tal er kun lidt over halvdelen af antallet i 2007 og 2008, men da artens ynglepladser blev oversvømmet, før mange af årets ynglefugletællinger blev foretaget, er de optalte 39 par sikkert noget under det antal, der var til stede ved ynglesæsonens start.

Hvidbrystet præstekrave er knyttet til sandstrande og klitter og til helt kortgræssede strandenge lige inden for sandstrande.

Danmarks Miljøundersøgelser har siden 1996 haft ansvaret for et ynglefugleprogram i Vadehavet som et led i det internationale Vadehavssamarbejde. Programmet optæller hvert år de ynglende hvidbrystede præstekraver på alle kendte ynglelokaliteter, hvilket også var tilfældet i 2009. Tællingerne blev koordineret af Amphi Consult, og mange blev foretaget af DOF'ere. Der er ikke modtaget supplerende oplysninger gennem Caretakerprojektet, og der fandtes heller ikke ekstra oplysninger om ynglefugle i DOFbasen.

Under ynglefugletællingerne blev alle kendte ynglelokaliteter besøgt to gange i slutningen af maj og første halvdel af juni. 27/5 forekom et meget højt springhøjvande i Vadehavet, der oversvømmede så

godt som alle de områder på sandstrandene og de lave klitter på Fanø og Rømø, hvor hovedparten af de danske hvidbrystede præstekraver yngler. Dette højvande lige midt i ynglesæsonen betød, at der blev produceret meget få unger. Højvandet lå samtidigt så tidligt på optællingssæsonen, at ynglebestanden endnu ikke var blevet optalt og kortlagt i de vigtigste yngleområder.

På to grundige gennemgange af Fanø i starten af juni fandtes 4 par hvidbrystede præstekraver på nordvestkysten af øen. På Grønningen var der 2 par med nyanlagte reder i den zone, der havde været oversvømmet 27/5, mens der herudover sås en nervøs hun på både Grønningen og på Søren Jessens Sand. 4 par er kun halvdelen af de 8 par, der fandtes i 2008. Fra 1969 til 2001 ynglede der normalt mellem 15 og 23 par på Fanø, men siden 2001 er antallet faldet voldsomt, med kun 4 par i 2004 og 2009 og 3 par i 2005 og 2006 som minimum.

Der fandtes 35 ynglepar på Rømø i 2009 mod 60 par i 2008. På to grundige gennemgange fandtes 22 par ude på strandene, og det er mindre end halvdelen af antallet i 2008. Første gennemgang på stranden nord for Lakolk og syd for skydeområdet fandt sted før oversvømmelsen 27/5, og her var der ingen forskel af betydning mellem første gennemgang (8 par) og anden gennemgang (9 par). Alle andre gennemgange af Røms strande blev foretaget efter oversvømmelsen. På strandene syd for Lakolk yngler de hvidbrystede præstekraver spredt over et stort areal med klitvegetation under opvækst, og det er meget tidskrævende at gå området grundigt igennem. Tilbagegangen i dette område fra 21 par i 2008 til 11 par i 2009 skyldes ikke ændringer i dækningen, da der også i 2009 blev foretaget to grundige gennemgange af artens yngleområde.

For andet år i træk blev der ikke fundet ynglende hvidbrystet præstekrave i Tøndermarsken.

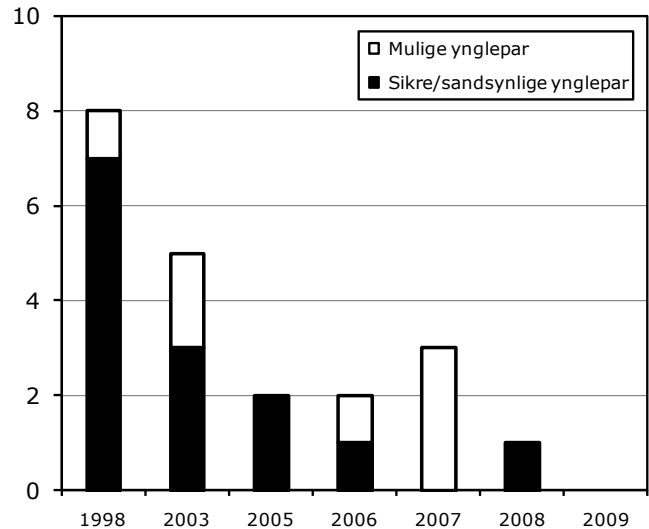

Fig. 9. Bestandudviklingen for Hjejle *Pluvialis apricaria* i Danmark i perioden 1998-2009. Bemærk, at der mangler data fra flere af årene.

Hjejle *Pluvialis apricaria*

Af artscaretaker Egon Østergaard

Der er af Skov- og Naturstyrelsen foretaget grundige optællinger på hedelokaliteter i Thy, men uden at der er fundet hjejler. Ligeledes er der heller ikke fundet tegn på ynglefugle på Borris Hede eller på andre tidligere ynglepladser. Hjejlen har således næppe ynglet i år, og det er tvivlsomt, om den længere kan betragtes som dansk ynglefugl.

Engryle *Calidris alpina schinzii*

Af Thomas Vikstrøm

Engryle holdt tilsyneladende skansen fra 2008 til 2009 i Danmark med 151-154 par på 15-16 lokaliteter. Bestande på mindst 5 par findes nu på otte lokaliteter, nemlig Læsø syd, Vejlerne, Agger Tange, Harboøre Tange, Tipperne, Værnengene og Rømø Sønderland.

Tabel 7. Regional fordeling af ynglepar af engryle *Calidris alpina schinzii*, stor kobbersneppe *Limosa limosa* og brushane *Philomachus pugnax* (opgjort som ynglehunner) i perioden 2008-09. Data er fra Caretakerprojektet, DOFbasen, NOVANA, Det Trilaterale Vadehavssamarbejde og Nationalparkundersøgelsen Det Sydfynske Øhav, se bl.a. Thorup & Laursen (2009a og b) og Bisschop-Larsen (2009), og er i flere tilfælde baseret på skøn pga. manglende oplysninger de enkelte år.

DOF-afdeling	Brushane		Engryle		Stor kobbersneppe	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Nordjylland	1*	1	18-19*	24	0	0
Nordvestjylland	4-7	8	63-64	70	213	168
Vestjylland	52*	37	48-50*	45-47*	103-108	109-110
Sønderjylland	1	1	9	9	187*	149*
Sydvestjylland	0	1	1	0	85-87	83
Fyn	0	0	1	1-2	0	0-1
København	4*	4*	2-3	2	15-16	15*
Storstrøm	0	0	0	0	1	1
Vestsjælland	0	0	0	0	4-6	8-9
I alt	62-65	52	142-147	151-154	608-618	533-535

* Delvis baseret på skøn pga. manglende oplysninger fra nogle lokaliteter det pågældende år.

Posten som artsansvarlig caretaker for engryle er stadig ledig!

Brushane *Philomachus pugnax*

Af Thomas Vikstrøm

Brushanens tilbagegang fortsætter desværre. Fra 2008 til 2009 faldt bestanden således fra 62-65 til 52 ynglehunner. Til gengæld steg antallet af ynglelokaliteter fra 6 til 8, de eneste lokaliteter med bestande på mindst 5 par er dog Tipperne, Bygholm Vejle og måske Saltholm.

Fra og med 2010 er posten som artsansvarlig caretaker besat af Iben Hove Sørensen.

Stor kobbersnepe *Limosa limosa*

Af Thomas Vikstrøm

Fra 2008 til 2009 gik stor kobbersnepe, der nu er globalt rødlistet, tilbage fra 608-618 par til 533-535 par her i landet. Til gengæld steg antallet af ynglelokaliteter en smule, fra 19 til 20-21. Særlig bemærkelsesværdigt er det, at arten indfandt sig med en lille ynglebestand på den nyligt genoprettede Kobæk Sø nær den velkendte ynglelokalitet Borreby Mose i Vestsjælland. Bestande på mindst 5 par findes nu på 15-16 lokaliteter, primært i det vestlige Jylland.

Fra og med 2010 er posten som artsansvarlig caretaker overtaget af Michael Clausen.

Storspove *Numenius arquata*

Af artscaretaker John Frikke

Som ny art i Caretakerprojektets artsdel fra 2009 er der desværre endnu ikke blevet gennemført tilstrækkeligt grundige registreringer af Storspoven, men ud fra tilgængelige data og den viden det ind til videre er lykkedes at indsamle, foreligger der oplysninger om i størrelsesordenen 370 sandsynlige par fordelt på 44 lokaliteter. Med til vurderingen af den aktuelle sammenstilling hører, at der savnes oplysninger fra en række potentielle ynglelokaliteter blandt især hede- og klitområder i Midt- og Vestjylland, ligesom der savnes helt aktuelle data fra Læsø og Saltholm, som er Danmarks mest betydelige enkeltlokaliteter for arten. Et skøn ud fra de foreliggende oplysninger kunne tyde på en landsbestand på 375-425 par fordelt på 50-60 lokaliteter.

Storspoven var engang en karakteristisk ynglefugl på de vidtstrakte heder og i klit- og engområder i Jylland, men i sidste halvdel af 1800-tallet forsvandt den som dansk ynglefugl, formentlig på grund af intensiv jagt på arten. Den indvandrede imidlertid atter i løbet af 1920'erne og 1930'erne, og det første sikre ynglefund i denne omgang blev gjort på Randbøl Hede i Midtjylland i 1934 (Grell 1998). Bestanden voksede, og særligt i 1950'erne og 1960'erne sporede man en

betydelig fremgang for arten, og det vurderes, at den bestandsmæssigt kulminerede i 1970'erne, hvor DOF's lokalitetsregistrering i 1978-81 resulterede i en skønnet dansk ynglebestand på 300-400 par (Dybbro 1976). Efterfølgende var bestanden vigende i en periode, og

Tabel 8. Bestandsopgørelse for storspove *Numenius arquata* i 2009 fordelt på lokaliteter.

DOF-afdeling og lokalitet	Antal ynglepar
Nordjylland	
Hulsig Hede	9
Råbjerg Hede	2
Råbjerg Stene	1
Råbjerg Mile	13
Hvideklit	1
Lodskovvad Mile	7
Kollerup Klit og Miler	1
Slettestrand	5
Egvands Bakker	6
Ejstrup Klit	4
Tranum Klit	8
Store Vildmose	15
Læsø (6 lokaliteter)	134*
Lille Vildmose	12**
Nordvestjylland	
Lodbjerg Hede	1
Lyngby Hede	1
Stenbjerg Hede	2
Ålvand Hede	3
Vangså Hede	5
Hanstholmreservatet	16
Vestjylland	
Borris Hede	9
Tipperne	4
Værnengene	3
Bjålum Klit	2
Sydøstjylland	
Randbøl Hede	3
Sydvestjylland	
Filsø Hede	1
Grærup Langsø	1
Kallesmærsk Hede	2
Bordrup-søerne	1
Grønningen, Fanø	4
Sønderjylland	
Juvre Enge, Rømø	2
Lakolk, Rømø	1
Spidsbjerg Hede, Rømø	1
Rømø Sønderland	6
Sølsted Mose	1
Abkær Mose	1
Fyn	
Kerteminde Fjord	1
København	
Saltholm	80***
Storstrøm	
Dødemose og Sandager	1
I alt	370

* Bestandstallet er fra 2007

** Bestandstallet er fra 2008

*** Bestandstallet er fra 2006

bestandstandsopgørelser fra 1990'erne resulterede i 250-300 par fordelt på ca. 50 lokaliteter (Grell 1998).

Sammenligner man resultaterne af kortlægningen i 1971-74 med den tilsvarende fra 1993-96 er der en tydelig tendens til, at storspoven især er forsvundet fra mange indlandslokaliteter, mens den er dukket op på en række mere kystnære lokaliteter i løbet af de to årtier (Grell 1998). Denne forandring kan bl.a. hænge sammen med en generel mindskning af arealet af heder samt en øget næringsstofbelastning og tilgroning af lysåbne naturtyper i indlandet.

De foreløbige oplysninger viser således, at de vigtigste yngleområder udover Saltholm fortsat begrænser sig til Nordjylland (med Læsø og Lille Vildmose) og vest- og sydvestjyske lokaliteter vest for den jyske højderyg. Særlig tyngde har bestanden på Læsø, som i dag huser landets største forekomst. Oplysningerne om mulige ynglepar ved Kerteminde Fjord på Fyn og ved Dødemosen på Lolland skal nok tages med et vist forbehold; disse lokaliteter bør undersøges nærmere i de kommende år.

Noget kunne godt tyde på, at arten måske er ved at vinde lidt terræn igen efter den bestandsmæssige nedgang i sidste halvdel af det forrige århundrede, hvor også en forholdsvis intensiv jagt fortsat satte sine spor på bestandene i hele det nordvesteuropæiske område (Meltøfte et al. 2009). Fremtidige caretakerregistreringer vil forhåbentlig kaste lys over dette.

Svaleklire *Tringa ochropus*

Af artscaretaker Erik Groth-Andersen

Der er kun i Gribskov og Store Dyrehave foretaget en målrettet optælling af ynglepar, hvorfor det ikke kan lade sig gøre at vurdere den samlede danske bestand i 2009. Gribskovgruppen har optalt 11-15 par, hvilket er en tilbagegang i forhold til foregående år. Der har været en del forstyrrelse i de foretrukne yngleområder, og tilbagegangen kan muligvis også tilskrives en tilbagegang i antallet af ynglende sangdrosler, som svalekliren er afhængig af, da den fortrinsvis yngler i gamle reder af denne art. I Store Dyrehave blev 4-5 par fundet. Fra den resterende del af Nordsjælland er der kun rapporteret to sikre ynglefund.

I Københavnsområdet er der registreret et ynglefund i Kattehale Mose, og den resterende del af landet kan kun præstere et sikkert ynglefund i Løvenholm Skov i Østjylland.

At der ikke er registreret flere kan sandsynligvis tilskrives en manglende dækning af de områder, hvor arten kunne tænkes at yngle. For at registrere ynglende svaleklire kræves det, at skovlokaliteter besøges i tidsrummet medio maj til medio juni, hvilket traditionelt er den periode, hvor de fleste feltornitologer er at finde på landets træklokaliteter.

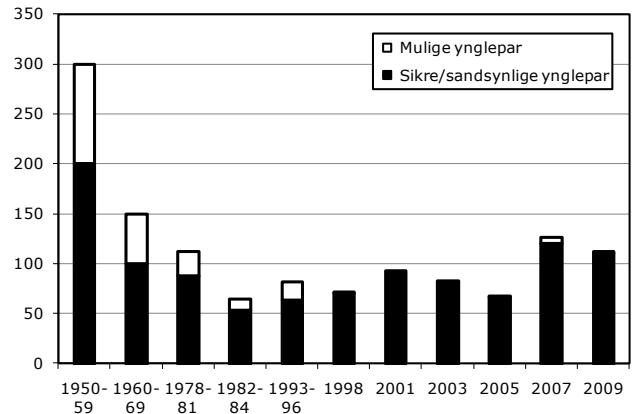

Fig. 10. Bestandsudviklingen for tinksmed *Tringa glareola* i Danmark i perioden 1950-2009. Ældre data fra Grell (1998). Bemærk, at der mangler data fra mange år.

Tinksmed *Tringa glareola*

Af artscaretaker Egon Østergaard

Der blev i alt registreret 110-112 ynglepar af tinksmed i 2009. Skov- og Naturstyrelsen i Thy har i år foretaget en grundig optælling på de sædvanlige ynglepladser og fandt 103 ynglepar i Thy med flest i Hanstedreservatet (55 par). Det er status quo i forhold til 2007. Andre vigtige ynglelokaliteter er Ålvand Klithede (18 par) og Lyngby Hede (16 par). Sammenlagt er bestanden her gået tilbage fra 40 par i 2007, hvilket kan skyldes et meget tørt forår. På hederne vest og nordvest for Oksbøl har Miljøcenter Ribe registreret 6-8 ynglepar, og det er flere end de seneste år. Dette kan dog skyldes en grundigere optælling.

På Borris Hede er der fundet 1 par i den sydlige del af området, mens der ikke er fundet ynglepar ved den gamle yngleplads.

Arten synes nu helt forsvundet fra Sønderjylland, selvom en naturgenopretning i Kongens Mose har medført mere åbne arealer og dermed bedre vilkår for arten.

Den danske bestand af tinksmed findes således nu næsten udelukkende i Thy og på hederne ved Oksbøl.

Stenvender *Arenaria interpres*

Af artscaretaker Palle A. F. Rasmussen

I alt 36-38 ynglepar af stenvender blev optalt i 2009. Bestanden på Læsø blev optalt over nogle få dage medio juni, hvor alle småøer og holme systematisk blev gennemgået efter samme metode, som er anvendt ved tidligere optællinger siden 1987. I alt blev der registreret 35-37 par fordelt med 7 par på småøer og holme omkring Hornfiskrøn, 11-13 par på Als Dyb Holme, 8 par på Als Dyb Revler og 9 par på Stokken.

Udover bestanden på Læsø er der i år registreret et sandsynligt par på Saltholm. Parret sås flere gange i yngleområdet fra ultimo maj i tilknytning til en havternekoloni. Ved et besøg medio juni varslede parret vedvarende, til trods for at havternekolonien nu var opgi-

vet. Forekomsten regnes derfor som et sandsynligt ynglefund.

Et sandsynligt ynglefund fra Saltholm i 2007 er nu opgraderet til et sikkert ynglefund på baggrund af supplerende oplysninger, hvoraf det blandt andet fremgår, at reden blev fundet.

Sorthovedet måge *Larus melanocephalus*

Af artscaretaker Lars Hansen

I 2009 er der registreret 9 par sorthovedet måge i Danmark. Ynglesuccesen har været meget ringe, og bestanden er fortsat lille og skrøbelig og med en udbredelse, som strækker sig hen over det sydlige Danmark.

I Jylland har 2 par ynglet i Sneum Engsø, og det ene par fik 2 flyvefærdige unger. På Langli er der i maj set en ynglefugl i par med en stormmåge, men uden at det har ført til ynglesucces.

På Fyn har et par ynglet succesfuldt i den nyligt anlagte sø på Føns Vang. Parret fik én unge på vingerne. På Siø ynglede 1 par, men det opgav midt i rugeperioden. På Fiskeholm ynglede der i 2009 3 par, men for første gang uden ynglesucces. Af ukendte årsager havde også øens øvrige ynglefugle meget ringe ynglesucces, og kun de tidligste kuld klækkede, mens alle øvrige ægkuld forsvandt i midten af juni.

På Sjælland var der vanen tro 2 par i Holmesø, men som i de foregående år blev yngleføløbet ikke gennemført. Fra det øvrige Sjælland er et par meldt fra Roskilde Fjord ultimo maj. Parret er dog kun observeret en enkelt gang.

Ynglefuglene ankom fra begyndelsen af marts til hen i april. Udover de egentlige ynglepar har der været observeret flere adulte fugle på enkelte andre lokaliteter spredt over det sydlige Danmark. Nogle af disse er kun set en enkelt gang, mens andre har holdt til i en kortere periode. I enkelte tilfælde er der observeret territoriehævdende adfærd, men ingen af parrene synes at have etableret rede.

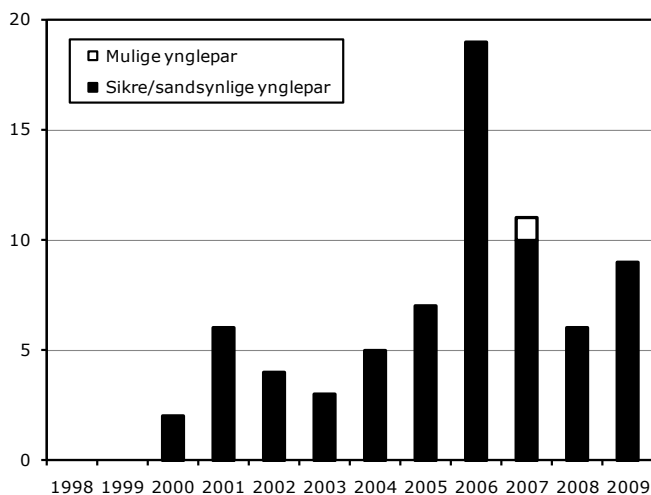

Fig. 11. Bestandsudviklingen for sorthovedet måge *Larus melanocephalus* i Danmark i perioden 1998-2009.

2009 har været et meget ringe yngleår for sorthovedet måge. Måske har vejrforholdene spillet uheldigt ind, ligesom den generelle tilbagegang hos hættemåge kan begrænse artens muligheder.

Dværgmåge *Larus minutus*

Af artscaretaker Henrik Haaning Nielsen

Den samlede ynglebestand var i 2009 på 2 par, som begge gjorde yngleforsøg i Kogleakssøen i Vejlerne. Ingen unger blev flyvefærdige.

26/4 blev der for første gang set fire adulte fugle ligge parvis, men først 23/5 blev der set sikre yngleindicer, idet to rugende fugle blev lokaliseret. Rederne lå med ca. tre meters afstand i en koloni af hættemåger og fjordterner. De to redepladser blev kontrolleret meget regelmæssigt, og fuglene blev set rugende på alle kontrol dage indtil 19/6. På denne dag blev der endvidere set tre små unger i en af rederne. 1/7 blev der set to adulte, som varslede kraftigt over observatøren, men det blev sidste observation af yngleindicer, da alle fire ynglefugle allerede 4/7 rastede sammen med flokken af 2k-fugle på en mudderflade. Det må derfor konkluderes, at yngleforsøget mislykkedes.

Dværgmåge ynglede regelmæssigt i Vejlerne indtil omkring 1980. Siden 1997 har mindst ét par årligt gjort yngleforsøg, skønt der sjældent har været ynglesucces (Kjeldsen 2008).

Baltisk sildemåge *Larus fuscus fuscus*

Af artscaretaker Lars Hansen

Baltisk sildemåge er fra 2009 kommet på listen over arter dækket af artsdelen af Caretakerprojektet, men det er endnu ikke lykkedes at foretage en nærmere undersøgelse af den aktuelle bestand i Danmark. Det er dog helt sikkert, at bestanden er meget lille og måske på vej til helt at forsvinde. Med en vis forsigtighed kan den samlede bestand sættes til ca. 5 par. Ynglesuccesen er særdeles lav, og de fleste par, måske alle, har ikke fået flyvefærdige unger. Det følger mønsteret i resten af Østersøen, hvor racen har sin hovedudbredelse. Her falder bestanden voldsomt (BirdLife International 2004), muligvis som følge af en meget ringe ynglesucces.

Tidligere har Græsholm ved Christiansø været hjemsted for en betydelig koloni, men i 2009 er der blot observeret 3 individer i yngletiden, og det er uvist, om der er tale om egentlige yngleforsøg.

Fra Bornholm er der, takket være nogle ihærdige lokale observatører, indkommet en del observationer. Baltisk sildemåge er fundet på flere lokaliteter, og den samlede bestand vurderes forsigtigt til 3-4 par, hvortil kommer enkelte par af nordsø-sildemåge, *ssp. intermedium*. Det har ikke været muligt at undersøge, om der har været ynglesucces.

Fra det øvrige Danmark er der ingen sikre fund af rene par af baltisk sildemåge. Det kan på nuværende tidspunkt ikke udelukkes, at enkelte par yngler uden for Bornholm, da racen i felten kan være særdeles vanskelig at adskille fra *intermedius*.

Sandterne *Gelochelidon nilotica*

Af artscaretaker Ole Thorup

Efter tre år uden ynglende sandterne i Vadehavet gjorde 1 par yngleforsøg på det nordlige Fanø. Fuglene fik dog ingen unger, og der blev ikke registreret årsunger i Danmark i 2009.

De senere år har sandterne kun været en uregelmæssig ynglefugl i det danske vadehav, og 2006-2008 fandtes den ikke ynglende.

I 2009 opholdt et ynglepar sig på Fanø mellem 11/5 og 16/6, og der sås yngleaktivt ved flere lejligheder på nordspidsen af øen. Således sås og hørtes 7/6 en fugl, der varslede vedholdende i længere tid på en måde, der tydede på, at der lå en mage og rugede i nærheden. Det præcise ynglested kendes dog ikke, og parret har ikke haft ynglesucces, da fuglene forsvandt allerede i slutningen af juni.

Fanø-fuglene var årets eneste sandterner i Danmark med yngleadfærd, og der sås ikke senere på sæsonen flyvefærdige årsunger hverken på Fanø eller andre steder i landet.

Rovterne *Hydroprogne caspia*

Af Timme Nyegaard

Igen i år blev der registreret et ynglepar på Saltholm, hvor rovterne sidste år sensationelt ynglede for første gang siden 1944.

Sidst i maj sås hannen fodre hunnen med en lille fladfisk. Medio juni blev reden med 3 æg fundet. Sidst i juni og igen i midten af juli sås hunnen rugende, mens hannen stod vagt og jagede sølvmåger væk. I starten af august blev der ikke længere ruget, men fuglene var stadig til stede ved redestedet. Dette kunne indikere, at yngleforsøget resulterede i en eller flere unger, som gemte sig i græsset ved besøget, men det vides ikke med sikkerhed.

Fra og med 2010 er posten som artsansvarlig caretaker besat af Mikkel Willemoes.

Splitterne *Sterna sandvicensis*

Der er ikke modtaget nogen bestandsopgørelse for sangsvane i 2009, og arten er derfor ikke behandlet i denne rapport.

Sortterne *Chlidonias niger*

Af artscaretaker Knud N. Flensted

I alt 32-43 par sortterner gjorde yngleforsøg på fire hovedlokaliteter i 2009, og minimum 14 unger kom på vingerne. Optællingerne vurderes at omfatte hele den danske ynglebestand.

Vejlerne, Nordjylland: 18-25 par (42 adulte observeret samtidig 22/7) ynglede i Kogleakssøen. I alt 11 udflyjende unger blev optalt (Kjeldsen & Nielsen 2009).

Vest Stadil Fjord (Mellemdyb) og Husby Sø, Vestjylland: 5-7 par med yngleadfærd opholdt sig i området gennem hele yngletiden, og mindst 2 udflyjende unger blev registreret. Sortternerne blev hovedsagelig set i Mellemdyb, Vest Stadil Fjord, men sortterner blev også set med yngleadfærd ved det gamle yngleområde i Husby Sø. Det vurderes dog, at der er tale om de samme ynglefugle som ved Vest Stadil Fjord.

Tøndermarsken (inkl. Hasberg Sø), Sydjylland: I Hasberg Sø (danske del) ynglede 8-10 par, og minimum 1 juvenil fugl blev set i juli. På trods af omfattende undersøgelser var der ingen yderligere rapporter om yngleforsøg i Tøndermarsken (meddelt af Jens Hjerrild Hansen, SNS og Preben Clausen, DMU).

Ramsødalen, Sjælland: Op til 2 adulte sortterner opholdt sig i Ramsødalen i hele ynglesæsonen, og det vurderes, at et par har ynglet men sandsynligvis uden succes.

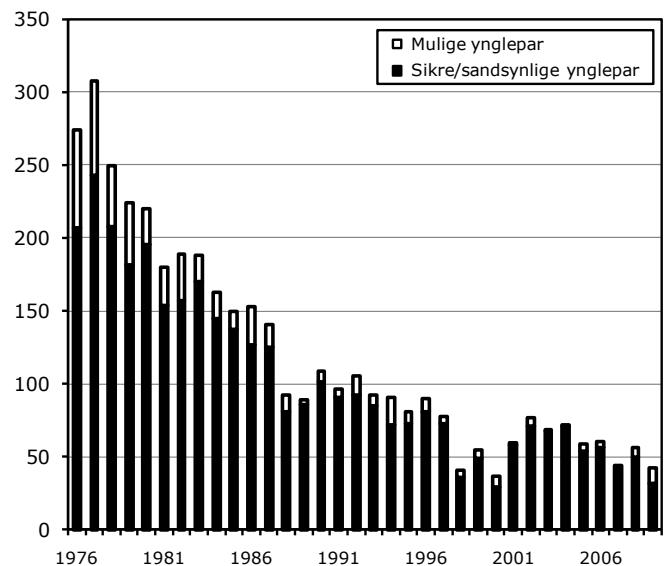

Fig. 12. Bestandsudviklingen for sortterne *Chlidonias niger* i Danmark i perioden 1976-2009.

Kirkeugle *Athene noctua*

Af artscaretaker Lars Holm Hansen

Der er kendskab til 38-42 par af kirkeugle i Danmark i 2009, og bestanden vurderes til ca. 50-60 ynglepar. Disse fordeler sig med 10-15 par i lokalafdelingerne i Sønderjylland, Sydvestjylland, Vestjylland og Østjylland, og 40-45 par i Nordjylland og Nordvestjyllands

lokalafdelinger. Dertil kommer minimum syv lokaliteter med enlige fugle. I alt haves kun kendskab til 16 flyvefærdige unger, og 2009 blev altså atter et år med katastrofal dårlig ynglesucces. Det eneste positive er, at staten i efteråret bevilligede 2,1 million kr. til at redde kirkeuglen over de næste 5 år. Projektet er gået i gang i slutningen af 2009 i et grønt partnerskab mellem DN, DOF, DMU og Agri Nord.

I Sønderjylland holder et enkelt par stand og fik 4 unger i 2009 på den gammelkendte lokalitet i Arnum. Herudover er set en enlig fugl på Ballum enge.

I Sydvestjylland fandtes 4 par og 3 enlige fugle, heraf 2 sikre par, der fik henholdsvis 2 og 3 unger, som blev ringmærket. Det ene par med succes var i Forum lidt nord for Esbjerg. Lokaliteten har haft kirkeugle i mange år, men den har ikke ynglet siden 2005. Hunnen, der er født på lokaliteten og ringmærket 5/6 2005, har opholdt sig alene på lokaliteten frem til ynglesæsonen 2009, hvor en mage kom forbi, og det kom der glædeligvis 3 unger ud af. Hannen er ikke ringmærket. Hos det andet succesfulde par ved Ansager er hunnen aflæst, og da den er ringmærket 27/6 2003 ved Tistrup, er den således 6 år. Parret, som fik 6 unger sidste år, yngede ikke på lokaliteten i år, men 1 ugle blev set og hørt flere gange. I DOFbasen kan det ikke ses, om der var ynglesucces i Føvling, men der er i hvert fald konstateret 2 fugle her.

I Vestjylland holder et enkelt par stand. Parret har været på samme lokalitet gennem mange år og er ikke så langt fra de øvrige sydvestjyske par. Ynglesuccesen i 2009 er usikker.

I Østjylland kunne 3 sikre og 3 sandsynlige par findes. Der er 2 par på det nordøstlige Djursland ved Voldby. Parrene er kun 700 meter fra hinanden. I DOFbasen er der som de tidligere år flere par omkring Bjerregrav/Øster Bjerregrav, og sandsynligvis er der også flere på Randerskanten, men de er heller ikke blevet kontrolleret i år. Desuden meldes der fra Hinge nord for Silkeborg om flere iagttagelser af op til 3 små ugler i juli måned. Stedet er rimelig langt fra andre kendte kirkeuglelokaliteter, men frem til 2006 var der en kendt lokalitet, meget tæt på hvor iagttagelserne her er gjort, så parret er medtaget som sandsynligt.

I Nordvestjylland blev fundet 2 sikre par. Der er sandsynligvis fortsat flere par omkring Gedsted og så et muligt par ved Vridsted, men meget lidt er tastet i DOFbasen.

Kirkeugleprojektet har i 2009 besøgt 68 lokaliteter, hvilket resulterede i 23 par og 3 enlige kirkeugler. To af disse i var Nordvestjylland, og resten i Nordjylland. Der skulle stadigvæk være enkelte par nordenfjords, men ellers er det Vesthimmerland, Rebild og Aalborg Kommuner, i nævnte rækkefølge, der huser flest ynglepar. Ynglesucces blev målt på 11 par, hvoraf 8 mislykkedes, og de sidste 3 par tilsammen fik 7 udflyjende unger. Dette betyder, at der kun er udflyjnet 0,6 unge

Tabel 9. Regional fordeling af ynglende kirkeugle *Athene noctua* i Danmark 2009.

DOF-afdeling	Ynglepar	Unger	Enlige
Fyn			
Sønderjylland	1	4	1
Sydvestjylland	4	5	3
Vestjylland	1	?	
Sydøstjylland			
Østjylland	6	?	
Nordvestjylland	2-3	?	1
Nordjylland	21	7+	2
I alt	35-36*	16+	7

* Korrigeret for manglende oplysninger vurderes bestanden reelt til at være på 50-60 par.

pr. par, hvilket siger alt om kirkeuglens situation i Danmark: Der kommer simpelthen alt for få unger. Det kan kun resultere i yderligere tilbagegang og formentlig i at arten uddør i Danmark, hvis ikke denne udvikling vendes meget snart.

Mosehornugle *Asio flammeus*

Af artscaretaker Niels Knudsen

2009 var et rekordår med hele 13 ynglepar af mosehornugle i Danmark. Det er det højeste tal siden artsovervågningens start i 1998. Fem af yngleparrene er fundet i forbindelse med regionernes NOVANA registrering, hvor der målrettet er gået efter bl.a. mosehornugle, og to andre par er registreringer i DOFbasen. De resterende par er fremkommet gennem henvendelser fra/til personer samt egne observationer.

Fig. 13. Yngleudbredelse for Mosehornugle *Asio flammeus* i Danmark i 2009.

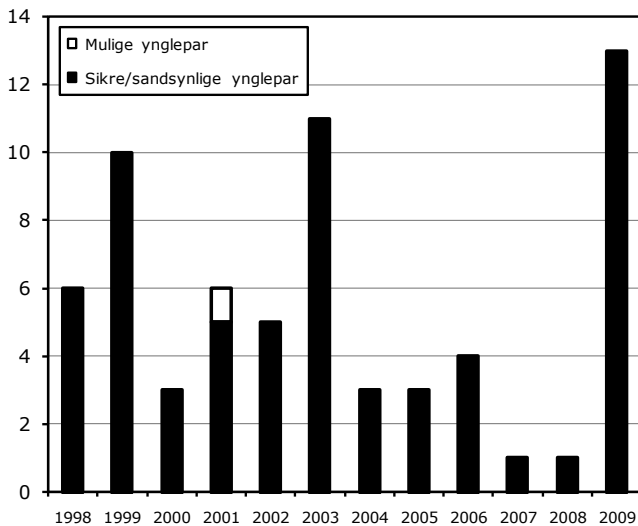

Fig. 14. Bestandsudviklingen for Mosehornugle *Asio flammeus* i Danmark i perioden 1998-2009. Bemærk, at der pga. nye oplysninger er rettet i bestandsvurderingerne for 1998, 2007 og 2008 i forhold til tidligere rapporter.

I mange år, faktisk i hele overvågningsperioden, har der ikke ynglet mosehornugle i Sønderjylland. I 2009 blev der registreret hele 3 par; ved Juvre på den nordlige del af Rømø, nord for Vidåen ved det fremskudte dige og ved Ballum Sluse.

I 2009 var der exceptionelt mange par i Sydvestjylland med i alt 5. Vinteren og det tidlige forår bar præg af mange overvintrende mosehornugler, og nogle af disse blev og yngede. På Mandø fandtes 1 sikkert par. I baglandet mellem Ribe Å og Esbjerg blev der konstateret i alt 4 par. Et par ved Darum, et par på nordsiden af Kongeåen, et par på forlandet syd for Kongeåen og endelig et par ved Tanderup Digevej - alle i marsk-området umiddelbart nord for Ribe Å.

I Nordvestjyllands vestligste del ud mod Vestkysten findes en række gode klit- og hedelokaliteter med Hanstholm Vildtreservat som det bedst kendte. Det er normalt på disse lokaliteter, at mosehornuglen med jævne mellemrum optræder som ynglefugl. I 2009 var det dog ved Bulbjerg, at der blev konstateret et ynglepar.

I Nordjylland fandtes 1 ynglepar på Læsø. Der blev desuden set fugle på adskillige andre egnede ynglesteder, Hulsig Hede og Uggerby Strand, i maj-juni, men uden at der blev set tegn på yngleaktivitet.

Det er mange år siden, der sidst er gjort ynglefund i Østjylland, men i 2009 blev et ynglepar fundet ved Randers.

På Fyn fandtes et sandsynligt ynglepar i 2009 på en af de sydfynske øer og i Storstrøm blev der nær Næstved ligeledes fundet et sandsynligt ynglepar.

Mosehornugle blev ikke fundet ynglende i de øvrige lokalafdelinger på trods af eftersøgning på flere egnede og tidligere kendte ynglelokaliteter.

Perleugle *Aegolius funereus*

Af artscaretaker Klaus Dichmann

Året 2009 blev det fjerde år i træk med sikkert eller sandsynligt ynglende perleugler i Danmark. Denne gang med hele 3 ynglepar fordelt med 2 par i en midtjysk plantage - og som noget nyt siden 1987, hvor det sidste sikre ynglefund blev gjort på Bornholm, kunne klippeøen i 2009 igen tegne sig for et sikkert ynglefund.

I det midtjyske kiksede yngleforsøgene desværre hos de 2 par af ukendte årsager. Dog mistænkes måren for at have været på spil i mindst det ene tilfælde, da æggene ved en senere kontrol viste sig at være forvundet fra redekassen. I den anden redekasse lå æggene uberørte tilbage. Heldigvis fik parret på Bornholm fire flyvefærdige unger på vingerne, som alle blev ringmærket, inden de forlod redekassen.

Opsætningen af perleugleredekasser i flere skove og plantager de senere år må siges at have været en succes, idet både de 2 midtjyske par og det bornholmske par yngede i sådanne opsatte redekasser. Især på Bornholm var det meget vigtigt at få opsat redekasser til perleuglen. Sortspætten er i disse år gået drastisk tilbage på øen, med stor fare for helt at forsvinde inden for en kort årrække. Sortspætehuller er derfor ved at være en mangelvare, og de er perleuglens foretrukne naturlige redested.

7/2 og igen 7/3 blev der budt på "Operation Perleugle", hvor DOF's Caretakerprojekt og Uglegruppen i fællesskab arrangerede guidede lytteturer landet over. Disse guidede ture gav dog ingen nye fund af perleugle, men var alligevel en meget vigtig brik i forsøget på at få et overblik over artens udbredelse i Danmark.

I løbet af foråret 2009 blev der hørt perleugler enkelte andre steder i landet. Dette vidner om, at der formentlig gemmer sig flere par i de danske skove og plantager.

Natravn *Caprimulgus europaeus*

Natravn har ikke været dækket i 2009 og er derfor ikke omfattet af denne rapport.

Biæder *Merops apiaster*

Af artscaretaker Magnus Bang Hansen

Der blev ikke observeret yngleforsøg i 2009. Til gengæld blev året et rekordår for trækkende biædere i Danmark. I perioden 27/4 til 21/8 blev der observeret i alt 72 trækkende biædere forskellige steder i landet, næsten en fordobling i forhold til de 39 trækkende i 2008. Hovedparten blev set i den vestlige del af landet med Skagen som den fornemste lokalitet. Den absolut største flok blev dog observeret på Gedser den 19/6 med 18 stk.

Vendehals *Jynx torquilla*

Af artscaretaker Egon Østergaard

Det vurderes på baggrund af rapporterede syngende fugle til DOFbasen, at der er hørt 30-35 territoriehævdende fugle. På grund af artens meget skjulte levevis er den reelle landsbestand nok noget større.

De fleste vendehalse ses i Danmark på træk om foråret, hvor de ofte synger kortvarigt, inden trækket fortsætter nordpå. Nogle af de syngende fugle i april/maj er dog sikkert lokale ynglefugle, men fuglene er meget diskrete, hvorfor en del par nok overses. Den typiske ynglelokalitet er overgangszonen mellem en ådal og de højereliggende tørre skrænter. Den træffes dog også i lysåbne skove og plantager med rigelig adgang til små sorte myrer, der er artens hovedfødekilde.

Vendehals yngler i dag primært i Midtjylland. På Borris Hede er ynglebestanden blevet fulgt siden 1970, hvor en større opsætning af redekasser begyndte. Antallet af succesfulde par svinger meget fra år til år. Der er ikke påvist en sammenhæng mellem vejret i ungeperioden, hvor arten er helt afhængig af myrer, og ynglesuccesen. Arten har dog en kontinental udbredelse i Europa, hvorfor den næppe foretrækker kolde og regnfulde junimåneder. Ynglesæsonen 2009 var meget usædvanlig, idet den var 2-3 uger senere end tidligere år. Det normale tidspunkt for lægning af første æg har de seneste 4 år været 13-24/5, men i 2009 var dette for de i alt 7 kuld perioden 29/5-10/6. De eneste sikre danske ynglefund er fra Borris Hede og Ovstrup Hede i Midtjylland. På Borris Hede fandtes 5 par i redekasser, hvoraf 2 kuld gik tabt. Der blev ringmærket 24 unger og 2 gamle fugle. På Ovstrup Hede blev der for første gang siden ophængning af kasser i 2003 fundet 2 kuld. Der blev i alt mærket 13 unger her. Siden ringmærkning af vendehalse på ynglepladserne i Midtjylland startede i 2005, er der mærket 209 unger og 4 gamle fugle.

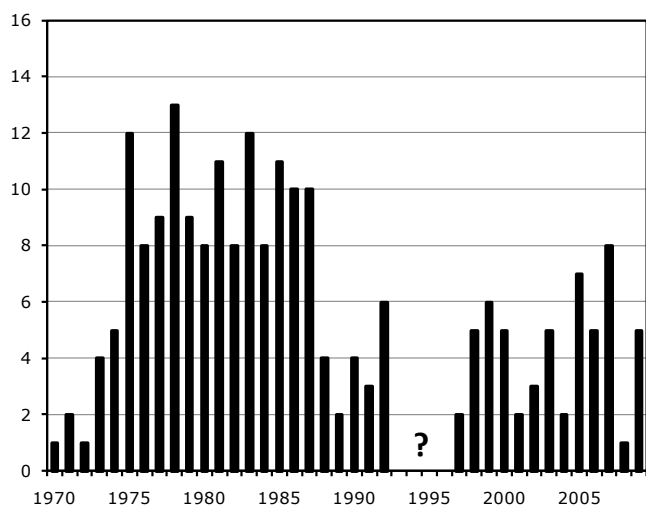

Fig. 15. Bestandsudviklingen af vendehals *Jynx torquilla* på Borris Hede i perioden 1970-2009. Bestandsstørrelsen kendes ikke fra perioden 1993-96.

Under DOF's atlasundersøgelser i 1978-81 og 1993-96 blev der registreret henholdsvis 122-151 par og 29-45 par, svarende til en reduktion på 73 % (Grell 1998). En nogenlunde tilsvarende tilbagegang (ca. 60 %) ses på Borris Hede fra 8-13 par 1975-1987 til 2-6 par i perioden 1988-1992 og årene umiddelbart efter 1996. Det er uklart, om udviklingen på Borris Hede følger den generelle udvikling i den danske bestand, men noget kunne tyde på det. I givet fald har den danske bestand af vendehals været nogenlunde stabil de sidste 20 år.

Toplærke *Galerida cristata*

Af artscaretaker Anders Østerby

Der er heller ikke i 2009 konstateret ynglesucces hos toplærke i Danmark. En enkelt syngende fugl gennem hele perioden og op til to sete fugle i Hirtshals kvalificerer dog til 1 sandsynligt ynglepar uden ynglesucces. Der er i løbet af året højest set 2 fugle, som har holdt sig i et lille område omkring jernbanestationen og rådhuset, hvor de ofte er set sammen.

Hirtshals har som vanligt været jævnlige besøgt både af lokale og tilrejsende ornitologer, og det er derfor ikke sandsynligt, at de observerede fugle skulle have fået unger i ubemærket, eller at der skulle være oversete par andre steder i byen. Det kan dog ikke udelukkes, at der har været lagt æg et sted. Nogle af de tidligere ynglelokaliteter blev jævnlige besøgt i løbet af foråret og sommeren.

Alt tyder derfor på, at artens dage som ynglefugl i Danmark er ved at være talte i denne omgang. Tiden må vise, om eventuelle klimaændringer kan medføre genindvandring sydfra.

Fra andre dele af landet er der i DOFbasen rapporteret en enkelt fugl fra Roskilde på Sjælland 14/8 (ifølge observatøren ses fuglen mindre end en kilometer fra, hvor en fugl sås for år tilbage).

Der er i år ikke rapporteret andre fugle fra Nordjylland – heller ikke fra de sidste ynglesteder som Løkken, Frederikshavn og Hjørring.

Hedelærke *Lullula arborea*

Af artscaretaker Ole C. Olesen

Landsbestanden af hedelærke vurderes at have været i størrelsesordenen 300-400 par i 2009. Den blev i 2000 vurderet til minimum 300 par og udviklingen vurderet som stabil (BirdLife International 2004). Dette var også tilfældet sidst i 1980'erne (Olsen 1992).

I 2009 er der til DOFbasen rapporteret hedelærke fra 152 forskellige lokaliteter, hvor adfærdskoden indeholder syngende eller ynglende. Korrigeret for egnede ynglelokaliteter uden indberetninger og at mange lokaliteter huser flere par, er dette grundlaget for bestandsvurderingen på 300-400 par.

Hovedparten af yngleparrene findes i Jylland, hvor det nordligste Vendsyssel, det sydlige Djursland og Midt- og Vestjylland ser ud til at være artens kerneområder. Dog er der også bestande i Sønderjylland og i Nordsjælland. Største lokaliteter ifølge indberetninger til DOFbasen er Gårdbogård Plantage med 4 par, Ovstrup Hede med 5 par, Nørlund Plantage med 6 par, Vrads Sande med 4 par og Melby Overdrev med 4 par.

Hedelærke har ikke tidligere været omfattet af Projekt Truede og Sjældne Ynglefugle, men er fra 2009 omfattet af Caretakerprojektets artsovervågning.

Markpiber *Anthus campestris*

Af artscaretaker Knud Pedersen

I forhold til ynglesæsonen 2008 er der ingen væsentlige ændringer i markpiberens status som ynglefugl i Danmark. Den danske ynglebestand vurderes til 0-2 par i 2009. En grundig eftersøgning af ynglefugle på Skagens Odde gav intet. På Anholt blev der derimod igen i 2009 registreret territoriehævdende fugle. I forbindelse med NOVANA-optælling af markpiber på øen i begyndelsen af juni blev der 5/6 fundet 1 syngende ved Flyvepladsen og 6/6 1 syngende ved Ostebakken. Nogen gennemført ynglesucces er dog ikke blevet bekræftet.

Trækgæster besøger stadig landet, omend i et meget ringe antal. Fra forårstrækket er der blot observeret 2 fugle i Nordsjælland. 15/4 ses 1 tidlig fugl ved Korshage og 2/5 1 ved Gilbjerg Hoved. Fra Skagens Odde er der kun 2 fund. En fugl høres overflyvende på Grenen 14/7, og 8/9 ses og høres et eksemplar på trækforsøg samme sted. De øvrige efterårsfund fordeler sig således: 19/8 1 trækkende Nordmandshage, 21/8 1 lk rastende Hyllekrog og samme dag 1 på trækforsøg ved Gedser Odde, 25/8 1 trækkende Gedser Odde, 12/9 1 trækkende Kofoeds Enge og endelig 18/9 1 rastende ved Sønderho.

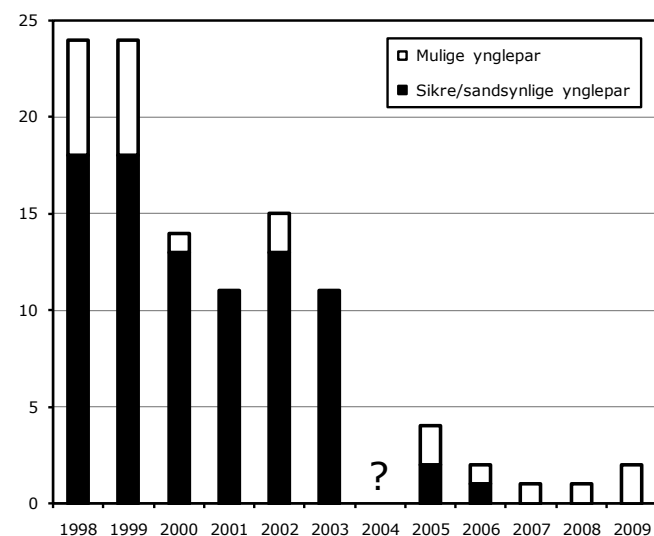

Fig. 16. Bestandudviklingen for markpiber *Anthus pratensis* i Danmark 1998-2009.

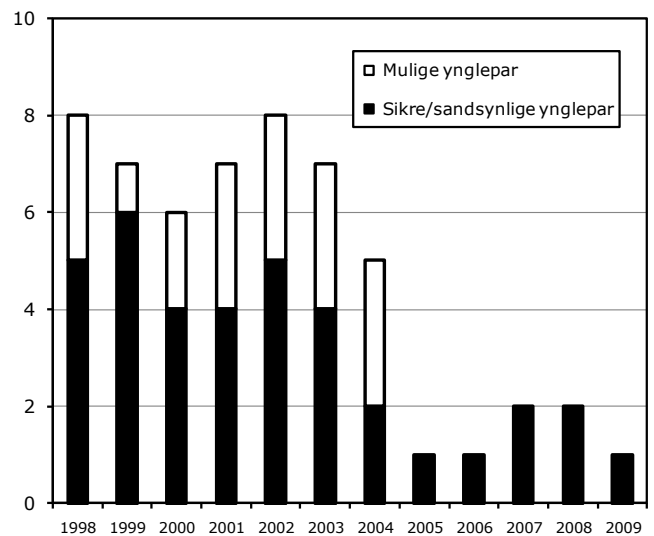

Fig. 17. Bestandudviklingen for vandstær *Cinclus cinclus* i Danmark i perioden 1998-2009.

Vandstær *Cinclus cinclus*

Af artscaretaker Erik Dylmer

Den 26/5 blev to ungfugle set på en kendt ynglelokalitet i Grejsdalen. Dette var eneste tegn på yngel af vandstær i Danmark i 2009, og bestanden kan derfor gøres op til 1 ynglepar.

Enkelte vandløb/lokaliteter havde vandstære langt ind i april og maj uden der dog var tegn på yngel. Det drejer sig blandt andet om de tidligere benyttede ynglelokaliteter ved Randbøldal Museum og Lystrup Å i det østlige Jylland.

Der er efterhånden opsat rigtig mange kasser til vandstær i det østjyske, og denne vinter vil der især blive opsat flere kasser i Himmerland.

Drosselrørsanger *Acrocephalus arundinaceus*

Af artscaretaker Ursula Burmann

Som i 2008 var der i 2009 ikke tegn på sikre ynglepar af drosselrørsanger. Der observeredes i alt 12 syngende fugle på 11 lokaliteter. På to lokaliteter var der syngende drosselrørsangere i en længere periode: 21-27/5 på Mandø og 7-21/6 ved Gurre Sø. Førstnævnte fugl var med stor sandsynlighed en trækkende fugl, mens der er en mulighed for, at Drosselrørsangeren ved Gurre Sø var en ynglefugl. Som alle andre sangere synger også drosselrørsangeren allerede flittigt under trækket. Det er ikke usandsynligt, at en drosselrørsanger, som synger i en længere periode på samme lokalitet, er en han på forlænget træk. Da der ikke er andre tegn på yngleaktivitet end sangen, der bliver beskrevet som vedvarende, er det ikke ret sandsynligt, at fuglen ved Gurre Sø har ynglet. Ved Maribosøerne – som til og med 2007 var det sidste sted, hvor fuglen stadig ynglede – blev der kun hørt én syngende fugl den 31/5.

Den første drosselrørsanger hørtes 2/5 ved Klise Nor, og den sidste, ret sene observation var 11/9 af en

rastende fugl ved Hovvig, Odsherred. De fleste af de 13 registrerede fugle blev observeret i den østlige del af landet.

Stor tornskade *Lanius excubitor*

Af artscaretaker Niels Peter Brøgger

Året bød på en stor tilbagegang i ynglefugle, idet der kun blev indberettet i alt 4 sikre, 3 sandsynlige og 3 mulige par, hvilket giver 7-10 par. Ved de 4 sikre par blev der set i alt 15 udflyjende unger, alle fra Oksbøl-området. Årets dækning anses for at være på samme niveau som de foregående år.

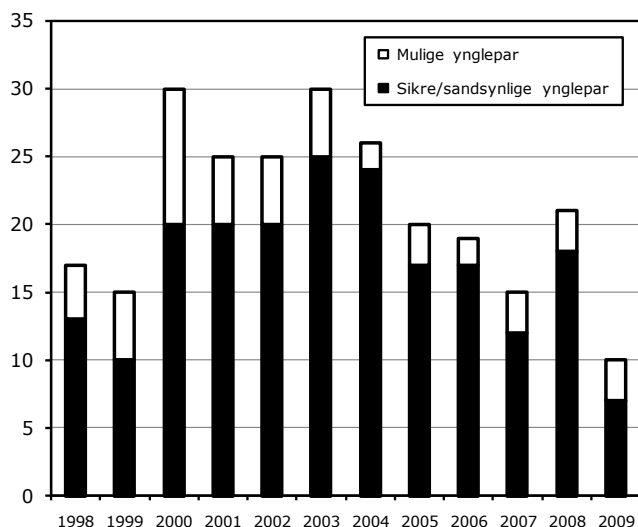

Fig. 18. Bestandsudviklingen for stor tornskade *Lanius excubitor* i Danmark i perioden 1998-2009.

I 2007 var der et enkelt år, hvor der ingen sikre par blev talt i Oksbøl-området trods ligeså stor dækning som de andre år, men både i 2008 og nu også i 2009 har området igen været leveringsdygtigt i 4-5 par. Derimod har næsten alle andre områder haft stor tilbagegang. For 3. år i træk blev der ikke set fugle i yngletiden på Lønborg Hede, selvom den blev eftersøgt flere gange.

Borris-lejren, som i mange år har været hjemsted for 5-10 par, har i år helt svigtet, idet der kun er et muligt par trods mange eftersøgninger i yngletiden.

Omkring Nørlund Plantage og Harrild Hede har der også været en nedgang til kun 2 sandsynlige par. Uden for de normale yngleområder er der en indberetning af et muligt par ved Salten Langsø ved Silkeborg. Der er

kun set en enlig syngende fugl 1-2 gange midt i april måned, og derfor kan observationen kun medtages som et muligt ynglefund.

Pirol *Oriolus oriolus*

Af Iben Hove Sørensen

Der er oplysninger om 8-9 ynglepar i 2009, hvilket vurderes at dække over en landsbestand i størrelsesordenen 10-20 par. Det er nærmest uundgåeligt, at bestanden af en så diskret ynglefugl som pirol undervurderes, når der ikke foretages en mere målrettet indsats for at kortlægge den. Desuden er arten utroligt svær at registrere som sikkert ynglende, og der vil altid være tale om bestandsestimater snarere end egentlige bestandsoptællinger.

Årets første syngende pirol blev rapporteret allerede 18/4 fra Draved Skov, men først fra omkring 10/5 begyndte arten at indfinde sig i andre dele af landet. Årets sidste pirol, sandsynligvis en ungfugl på træk, blev rapporteret så sent som 2/9 fra Langeland. Der er i alt indtastet 149 observationer af pirol i DOFbasen i 2009, hvoraf 57 omhandler syngende fugle. Selvom begge køn synger, og sang ikke altid er relateret til yngleaktivitet, må syngende fugle i yngletiden betragtes som sandsynligt territoriehævdende, og jeg har kontaktet flere observatører på denne baggrund. Langt de fleste af de indtastede observationer drejer sig dog om trækende fugle ved Skagen og andre traditionelle træksteder.

På Æbelø ved Bogense er der flere gange registreret op til tre syngende hanner, og lokale observatører mener, at der har været tre ynglepar på øen i år. Ved Hjortholm på Langeland er der hørt og set mindst to hanner og en hun ved flere lejligheder, og jeg kunne selv konstatere, at de to hanner var stærkt territoriehævdende i starten af juni måned. På Lolland er syngende fugle registreret mindst tre forskellige steder, men der foreligger ingen detaljer om observationerne. Dog vurderes det fra observatørenes side, at der er tale om to sandsynlige samt et muligt ynglepar. I en sommerhusave i Nordøstsjælland er en pirol han set og hørt flere gange i løbet af sæsonen, og 3-4 unger er set ved havens vandbad sidst på sommeren. Der er hverken set tegn på yngleaktivitet i Jylland eller på Bornholm i år.

Referencer og litteraturliste

BirdLife International 2004: Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. – Cambridge, UK: BirdLife International (BirdLife Conservation Series No. 12).

Bisschop-Larsen, R. 2009: Kystfugle i Det Sydfynske Øhav 2009. - Nationalparkundersøgelsen Det Sydfynske Øhav.

Findes på <http://www.nationalparksydfyn.dk/pdf/Kystfugle.2009.pdf>

- Clausen, M.B. & L.M. Rasmussen 2009: Hedehøg i Danmark ynglesæsonen 2009 – arbejdsrapport fra Projekt Hedehøg. Dansk Ornitologisk Forening.
Findes på: <http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/hedehoeg/dokumenter/Hedehoeg2009rap.pdf>
- Dybbro, T. 1976: De danske ynglefugles udbredelse. DOF/Zoologisk Museum.
- Grell, M.B. (red.) 1999: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 1998. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 93: 105-126.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/doft/dokumenter/doft_1999_3_1.pdf
- Grell, M.B. 1998: Fuglenes Danmark. – G.E.C. Gads Forlag, København.
- Grell, M.B. (red.) 2000: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 1999. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 94: 55-72.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/doft/dokumenter/doft_2000_2_1.pdf
- Grell, M.B. (red.) 2001: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2000. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 95: 51-68.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/doft/dokumenter/doft_2001_2_2.pdf
- Grell, M.B. (red.) 2002: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2001. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 96: 43-67.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/doft/dokumenter/doft_2002_2_1.pdf
- Grell, M.B. & B. Rasmussen (red.) 2003: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2002. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 97: 175-192.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/doft/dokumenter/doft_2003_2_1.pdf
- Grell, M.B., H. Heldbjerg, B. Rasmussen, M. Stabell, J. Tofft. & T. Vikstrøm (red.) 2004: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2003. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 98: 45-100.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/datsy/dokumenter/Doft_08_2004_LOW.pdf
- Kjeldsen, J.P. 2008: Ynglefugle i Vejlerne efter inddæmningen, med særlig vægt på feltstationsårene 1978-2003. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 102: 1-240.
Findes på: <http://www.dof.dk/sider/images/stories/publikationer/doft/dokumenter/vejlerne.pdf>
- Kjeldsen, J.P. & H.H. Nielsen 2009: Ynglefugle i Vejlerne 2009. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. – Arbejdsrapport fra DMU nr. 259.
Findes på: <http://www2.dmu.dk/Pub/AR259.pdf>
- Meltofte, H., K. Laursen & O. Amstrup 2009: Markant stigning i antallet af rastende og overvintrende Storspover i Danmark efter fredning og klimamildning. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 103: 99-113.
- Nyegaard, T. & M.B. Grell (red.) 2005: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2004. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 99: 88-106.
Findes på: <http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/datsy/dokumenter/DATSY2004.pdf>
- Nyegaard, T. & M.B. Grell (red.) 2006: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2005. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 100: 11-28.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/datsy/dokumenter/DATSY_DOFT_2_06Low.pdf
- Nyegaard, T. & M.B. Grell (red.) 2007: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2006. – Dansk Ornitologisk Forening.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/datsy/dokumenter/DATSY_DOFT_2_06Low.pdf
- Nyegaard, T. & M.B. Grell (red.) 2008: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2007. – Dansk Ornitologisk Forening.
Findes på: <http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/datsy/dokumenter/DATSY2007.pdf>
- Nyegaard, T. & M.B. Grell (red.) 2009: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2008. – Dansk Ornitologisk Forening.
Findes på: <http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/datsy/dokumenter/DATSY2008.pdf>
- Olsen, K.M. 1992: Danmarks fugle - en oversigt. Dansk Ornitologisk Forening.
- Thorup, O. & K. Laursen 2009a: Optællinger af ynglefugle i det danske vadehav. Nyhedsbrev.
Findes på: http://www.dmu.dk/Dyr_Planter/Dyr/Vadehavet_Dec2009.pdf
- Thorup, O. & K. Laursen 2009b: Ynglefuglene på Tipperne 2009. Nyhedsbrev.
Findes på:
http://www.dmu.dk/Om_DMU/Afdelinger_organisation/Vildtbiologi_Biodiversitet/VIBINYT/Tipperne_Dec2009.pdf
-